

Δίκτυο
Καταγραφής
Περιστατικών
Ρατσιστικής Βίας

ΔΙΚΤΥΟ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΡΑΤΣΙΣΤΙΚΗΣ ΒΙΑΣ ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ 2016

Πρόλογος

Το 2016 σημαδεύτηκε αδιαμφισβήτητα από την Κοινή Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας της 18ης Μαρτίου. Η μεταστροφή του κλίματος της αλληλεγγύης είχε διαφανεί νωρίτερα με το κλείσιμο κάποιων τμημάτων του προσφυγικού διαδρόμου και την προοδευτική όξυνση του δημόσιου πολιτικού λόγου στην Ευρώπη σε σχέση με τη διαχείριση των προσφύγων. Οι όροι «μετανάστευση» και «μετανάστες», αντί του όρου «πρόσφυγες», είχαν ήδη αρχίσει να επανέρχονται στο λεξιλόγιο πολιτικών αρχηγών και άλλων φορέων που επηρεάζουν την κοινή γνώμη με διττό αρνητικό αποτέλεσμα: από τη μία πλευρά, άρχισε να καλλιεργείται η άποψη ότι όλοι οι εισερχόμενοι στην ΕΕ είναι πλέον μετανάστες και άρα τα κράτη της ΕΕ δεν υπέχουν τις ίδιες υποχρεώσεις με αυτές έναντι των προσφύγων. Παράλληλα, η άποψη αυτή ενίσχυσε την στρεβλωτική αντίληψη ότι τα κράτη δεν υπέχουν καμία υποχρέωση έναντι των παράτοπα εισερχομένων μεταναστών. Η θέση αυτή υποβαθμίζει μια σειρά δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που απορρέουν από διεθνείς συμβάσεις, ενώ ταυτόχρονα εντείνει την σχετική «απομόνωση» στην οποία βρέθηκαν οι νόμιμα διαμένοντες μετανάστες λόγω της μετατόπισης του ενδιαφέροντος της πολιτείας, αλλά και της κοινωνίας των πολιτών, στη διαχείριση των προσφυγικών και μεταναστευτικών ροών. Σε κάθε περίπτωση, οι «ξένοι», ολοένα και περισσότερο, μονοπωλούν συζητήσεις με αρνητικό περιεχόμενο, καθώς ορισμένοι ηγέτες της ΕΕ χρησιμοποιούν ακραία γλώσσα, ενώ κάποιιοι άλλοι διαπραγματεύονται σκληρά ώστε να υποδεχτούν όσο το δυνατό λιγότερους πρόσφυγες. Το σήμα που δίνεται εν ολίγοις στις κοινωνίες είναι ότι πρόκειται για ένα τεράστιο πρόβλημα με αρνητικές συνέπειες.

Η δημόσια συζήτηση για τη δημιουργία δομών «προσωρινής» φιλοξενίας στην Ελλάδα έδωσε το έναυσμα των πρώτων αντιδράσεων. Ενδεικτικά το περιστατικό με τις γουρουνοκεφαλές στο στρατόπεδο στη Σκύδρα, ο εμπρησμός αποθήκης με δωρεές και ανθρωπιστικό υλικό για τους πρόσφυγες στο Καστελόριζο, η γουρουνοκεφαλή στον προαύλιο χώρο του υπό ανέγερση Μουσείου Προσφυγικού Ελληνισμού στην Καβάλα, η «επιδρομή» σε πρώην στρατόπεδο στην Λάρισα προκειμένου να ξηλωθούν οι σκηνές που προορίζονταν για τους πρόσφυγες¹. Παράλληλα άρχισε να εντείνεται η ένταση

¹ Σημειώνεται ότι η χρήση γουρουνοκεφαλών έχει (και) αντι-ισλαμικό περιεχόμενο, καθώς για το Ισλάμ το εν λόγω ζώο θεωρείται «ακάθαρτο» και για το λόγο αυτό δεν επιτρέπεται η κατανάλωση του κρέατός του.

στα νησιά, όπου χιλιάδες άνθρωποι συνειδητοποιούσαν σιγά σιγά ότι θα εγκλωβίζονταν, ενώ οι τοπικοί πληθυσμοί αντιλαμβάνονταν τις ελλείψεις στη διαχείριση του ζητήματος και τον αντίκτυπο στην καθημερινότητά τους και τον τουρισμό. Με την παρότρυνση ορισμένων ακραίων ατόμων με ξενοφοβικές πεποιθήσεις, κάθε έκτακτο γεγονός στους χώρους διαμονής των προσφύγων (λ.χ. κάθε αντίδραση από τους πρόσφυγες για τις συνθήκες διαβίωσής τους) γίνεται αντικείμενο εκμετάλλευσης από «θερμοκέφαλους» κατοίκους με αποτέλεσμα να αναζωπυρώνονται παλαιότερες ακραίες πρακτικές. Τα περιστατικά ρατσιστικής βίας στα νησιά αρχίζουν να φτάνουν στη δημοσιότητα, ενώ με την έλευση του φθινοπώρου και το τέλος της τουριστικής περιόδου, αν και η μεγάλη πλειοψηφία των κατοίκων δεν εγκρίνει τις ακρότητες, ενδυναμώνονται οι συγκεντρώσεις διαμαρτυρίας κατοίκων κατά της διαμονής προσφύγων στη Σάμο και στη Χίο. Την ίδια περίοδο δημοσιεύονται περιστατικά κατά δημοσιογράφων οι οποίοι προηλακίζονται στη Λέσβο και τη Χίο από ακραία στοιχεία κατά την κάλυψη του προσφυγικού. Οι αρχές επιδεικνύουν μια σχετική αμηχανία προκειμένου ενδεχομένως να αποφύγουν την περαιτέρω κλιμάκωση. Κάποιες ωστόσο από τις τοπικές αρχές υιοθετούν αμφίσημο λόγο και μοιάζουν αρνητικές στο ενδεχόμενο να καταδικάσουν ανεπιφύλακτα ρατσιστικά περιστατικά.

Με αφορμή την έναρξη της νέας σχολικής χρονιάς και τα σχέδια του Υπουργείου Παιδείας για ένταξη των παιδιών-προσφύγων στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας, υπήρξαν μεμονωμένες αλλά ιδιαίτερα ακραίες αντιδράσεις κάποιων συλλόγων γονέων και κηδεμόνων και, σε ακόμα πιο περιορισμένη έκταση, εκπαιδευτικών, τις οποίες επίσης έσπευσαν να εκμεταλλευτούν ακραίοι χώροι, με αφετηρία το Ωραιόκαστρο. Το επιχείρημα του εμβολιασμού, γνωστό στους φορείς προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τις αντίστοιχες αντιδράσεις κατά της ένταξης παιδιών Ρομά, ορίζει τη δημόσια συζήτηση για την πρόσβαση των παιδιών στο δικαίωμα στην εκπαίδευση.

Παράλληλα με τα παραπάνω σημάδια μιας αλλαγής κλίματος, ένα σημαντικό τμήμα της ελληνικής κοινωνίας εξακολουθεί να στέκεται στο πλευρό των προσφύγων και άλλων ευάλωτων ομάδων. Το ζήτημα της εκπαίδευσης των προσφυγοπαίδων, ιδίως, ένωσε και ενώνει πολύ περισσότερους ανθρώπους και αναδεικνύεται ως σύμβολο μηδενικής ανοχής του ρατσισμού κατά των παιδιών. Το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας (εφεξής «Δίκτυο») χαιρετίζει την προσφορά εκπαιδευτικών, γονέων, συλλογικοτήτων, καθώς και τις προσπάθειες του προσωπικού του Υπουργείου Παιδείας, όλων ταγμένων στην υπόθεση της ένταξης των παιδιών-προσφύγων στα σχολεία. Από την άλλη όμως, δεν συμμερίζεται την άποψη ότι δεν υπάρχει ρατσισμός, βαθιά ριζωμένος, σε ένα τμήμα του ελληνικού πληθυσμού.

Το Δίκτυο επιδιώκει διαρκώς να διευρύνει τη δράση του θεματικά και γεωγραφικά και προσπαθεί να ανταποκριθεί στις προκλήσεις της καταγραφής περιστατικών ρατσιστικής βίας. Προκειμένου να καταγράψει την ενδεχόμενη αύξηση των περιστατικών ρατσιστικής βίας δεδομένων των συνθηκών που περιεγράφηκαν ανωτέρω, επέκτεινε τις εκπαιδεύσεις των μελών του στη μεθοδολογία του Δικτύου και προσπάθησε να μοιραστεί τη γνώση του για το ρατσισμό και το ρατσιστικό έγκλημα και με άλλες ανθρωπιστικές οργανώσεις, διεθνείς και μη, που δεν συμμετέχουν στο Δίκτυο. Παράλληλα, πραγματοποίησε με την υποστήριξη των συντονιστών στοχευμένες επισκέψεις σε περιοχές όπου η ένταση κλιμακώνεται.

Ωστόσο, κατά το έτος 2016, οι καταγραφές επιθέσεων μειώθηκαν σε σχέση με τις καταγραφές κατά το 2015, έτος της αλληλεγγύης. Πρόκειται για ένα πολυπαραγοντικό αποτέλεσμα βάσει των ακόλουθων δεδομένων: α) ειδικά προγράμματα καταγραφής ρατσιστικών εγκλημάτων που υλοποιούνταν από μέλη του Δικτύου ολοκληρώθηκαν στις αρχές του 2016, με αποτέλεσμα να αποδυναμωθούν οι υπηρεσίες υποστήριξης και οι εκστρατείες ενημέρωσης εντός των στοχοποιούμενων ομάδων, β) τα περισσότερα μέλη του Δικτύου έχουν μεν διευρύνει τη δράση τους και επομένως, το προσωπικό τους, αλλά βρίσκονται στην «πρώτη γραμμή» του προσφυγικού με αποτέλεσμα να δίνεται έμφαση στις κατεπείγουσες ανάγκες του εξυπηρετούμενου πληθυσμού, γ) τα μέλη του Δικτύου που δέχονταν παλαιότερα τα περισσότερα θύματα κρίνουν ότι η πλαisiώση και στέγαση μέρους του προσφυγικού πληθυσμού σε αξιοπρεπείς συνθήκες έχει λειτουργήσει στην ουσία προληπτικά και προστατευτικά για τα θύματα. Στο συμπέρασμα αυτό οδηγούνται οι οργανώσεις του Δικτύου δεδομένου ότι τα προηγούμενα έτη, τα περισσότερα θύματα ήταν άτομα χωρίς στέγη και εκτός πλαisiού.

Ανεξάρτητα όμως από τους ως άνω λόγους, η εικόνα που αποτυπώνεται βάσει των καταγραφών του Δικτύου δείχνει μια ροπή προς την επανεμφάνιση οργανωμένων ή άτυπων ομάδων και την αύξηση σοβαρών επιθέσεων με ρατσιστικό κίνητρο, χωρίς ωστόσο η τάση αυτή να είναι ακόμα κυρίαρχη.

Τα ακόλουθα συμπεράσματα βάσει των καταγραφών του Δικτύου περιγράφουν συνοπτικά την ποσοτική και ποιοτική εικόνα για το 2016:

1. Παρά τη μείωση σε σχέση με το 2015 των καταγραφών περιστατικών κατά προσφύγων και μεταναστών/-ριών, το Δίκτυο κατέγραψε περιστατικά που αποτυπώνουν τα νέα δεδομένα στη διαχείριση του προσφυγικού ζητήματος. Στη συντριπτική πλειοψηφία των περιστατικών που καταγράφηκαν κατά αλλοδαπών, τα θύματα υπέστησαν σωματικές βλάβες σε συνδυασμό με εξύβριση, απειλές, φθορά ξένης ιδιοκτησίας, γεγονός που καταδεικνύει τη σοβαρότητά τους. Αντίθετα καταγράφηκαν κατά το 2016 λιγότερα περιστατικά λεκτικής βίας τα οποία θεωρούνται, δυστυχώς, ως «κανονικότητα» από τα θύματα, «ανάξια» της όποιας προσπάθειας περαιτέρω ανάδειξης και καταδίκης τους, όταν δεν συνοδεύονται από σωματική βία. Ωστόσο, ο λόγος μείωσης καταγραφής περιστατικών ρατσιστικής λεκτικής βίας σε σχέση με το 2015, οφείλεται επίσης στην απουσία στοχευμένων προγραμμάτων αντίστοιχα με εκείνα που υλοποιούνταν το 2015.

Στα περιστατικά που καταγράφηκαν περιλαμβάνονται τόσο αυτά που προσομοιάζουν με αντίστοιχα περιστατικά προηγούμενων χρόνων, όσο και άλλα που ευδοκίμησαν πάνω στο ιδιαίτερο κλίμα που δημιούργησε η συγκέντρωση μεγάλου αριθμού προσφύγων και μεταναστών στα νησιά - σημεία πρώτης εισόδου, με συνεπακόλουθες πιέσεις στις τοπικές κοινωνίες. Στην πρώτη ομάδα, ξεχωρίζουν περιστατικά που τεκμηριώνουν τη μη εξάλειψη της οργανωμένης βίας κατά αλλοδαπών όπως τη γνωρίζαμε. Στη δεύτερη ομάδα, ξεχωρίζουν οι ακόλουθες τάσεις: οι επιθέσεις από ομάδες κατά μικρών ομάδων προσφύγων στα νησιά που έχουν ως στόχο τον εκφοβισμό, η κακομεταχείριση ασυνόδευτων ανηλίκων κυρίως σε χώρους κράτησης, οι σποραδικές επιθέσεις σε οικογένεια Σύριων ή κατά Σύριων ανηλίκων από προσωπικό του ΚΤΕΛ, αλλά και η επίθεση κατά προσωπικού οργάνωσης και χώρου φιλοξενίας.

2. Μειώθηκαν οι καταγραφές επιθέσεων κατά ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων σε σχέση με το 2015, αλλά ο αριθμός τους παραμένει υψηλός. Το 2016 καταγράφηκαν επιθέσεις κάθε δυνατής εμβέλειας, δηλαδή βίαια περιστατικά με δράστες αγνώστους στο θύμα αλλά

και με δράστες από το οικογενειακό και φιλικό περιβάλλον του θύματος. Καταγράφηκαν επίσης περιστατικά στα οποία η εξύβριση τελείται με πράξη που μαρτυρά την περιφρόνηση, εξυβρίσεις και φθορές της ιδιοκτησίας των θυμάτων. Καταγράφηκε επίσης επίθεση κατά ατόμου λόγω της σχέσης του με τρανς άτομο.

3. Παρατηρείται μείωση των καταγραφών στα περιστατικά που εμπλέκονται ένστολοι δράστες. Στην πλειοψηφία των περιστατικών, ένστολοι σύμφωνα με τον ισχυρισμό των θυμάτων κακομεταχειρίστηκαν ασυνόδευτους ανηλίκους. Οι καταγραφές αυτές πραγματοποιήθηκαν χάρις στις συνοδευτικές υπηρεσίες τις οποίες προσφέρουν οργανώσεις του Δικτύου σε ασυνόδευτους ανηλίκους.

4. Προβληματισμό προκαλεί η καταγραφή περιστατικών με δράστες δημόσιους υπαλλήλους, όχι τόσο λόγω του αριθμού τους όσο λόγω των ποιοτικών χαρακτηριστικών τους. Καταγράφηκε έντονη λεκτική επίθεση κατά ασυνόδευτων ανηλίκων από ιατρό μεγάλου νοσοκομείου, καθώς και προβληματική διαχείριση ατόμου ΛΟΑΤΚΙ+ στο πλαίσιο της στρατιωτικής θητείας.

5. Σταθερός παραμένει ο αριθμός των καταγραφών αντισημιτικών περιστατικών, κυρίως βεβηλώσεων μνημείων και ιερών χώρων.

6. Τέλος, είναι γεγονός η προοδευτική βελτίωση στην αντιμετώπιση του εγκλήματος με ρατσιστικά χαρακτηριστικά από τις αρχές. Όμως, αρκετά μένουν να γίνουν, ώστε να διασφαλιστεί ότι κανένα ρατσιστικό έγκλημα δεν θα αντιμετωπίζεται ως «κοινό» και κανένα θύμα ρατσιστικής βίας δεν θα θυματοποιείται δευτερογενώς.

I. Λειτουργία του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας

Το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας διέπεται από συγκεκριμένους κανόνες λειτουργίας, οι οποίοι παρουσιάζονται αναλυτικά προκειμένου να ενισχύσουν τη διαφάνεια ως προς τη δράση του και την ευαισθητοποίηση του ευρύτερου κοινού ως προς τα αποτελέσματά του.

A. Θεσμικές επισημάνσεις

Η παρούσα έκθεση αποτελεί την έκτη κατά σειρά έκθεση του Δικτύου. Από τον Οκτώβριο του 2011, χρονικό σημείο εκκίνησης της έναρξης των καταγραφών, έως σήμερα, η δράση του Δικτύου διαρκώς διευρύνεται. Υπενθυμίζεται ότι η πρωτοβουλία για τη δημιουργία του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας προωθήθηκε στα μέσα του έτους 2011 από την Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ) και το Γραφείο της Υπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα (UNHCR) σε συνέχεια δύο σημαντικών διαπιστώσεων: α) της απουσίας επίσημου και αποτελεσματικού συστήματος καταγραφής της ρατσιστικής βίας και β) της ανάγκης διασύνδεσης των φορέων οι οποίοι κατέγραφαν με δική τους πρωτοβουλία τα περιστατικά ρατσιστικής βίας σε βάρος προσώπων τα οποία προσέρχονταν στις υπηρεσίες τους.

Για τους σκοπούς του Δικτύου, **περιστατικά ρατσιστικής βίας** θεωρούνται εγκληματικές πράξεις ή βίαιες ενέργειες ή συμπεριφορές εις βάρος ατόμων, τα οποία στοχοποιούνται λόγω εθνικής ή εθνοτικής προέλευσης, χρώματος, θρησκευτικής προέλευσης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας φύλου ή αναπηρίας. Καταγράφονται επίσης εγκληματικές πράξεις ή βίαιες ενέργειες ή συμπεριφορές σε βάρος των *υπερασπιστών* ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δηλαδή όσων ατόμων προωθούν και προστατεύουν τα ανθρώπινα δικαιώματα και στοχοποιούνται λόγω αυτής τους της ιδιότητας.

Το Δίκτυο απαρτίζουν φορείς οι οποίοι προσφέρουν ιατρικές, κοινωνικές και νομικές υπηρεσίες ή/και έρχονται σε άμεση επαφή με τα θύματα ρατσιστικής βίας ή θύματα άλλων βίαιων επιθέσεων που υποκινούνται από μίσος ή προκαταλήψεις και τέλος, οργανώσεις που έχουν δημιουργηθεί από τις ίδιες τις ομάδες που συνήθως γίνονται στόχος ρατσιστικής βίας. Προϋπόθεση για τη συμμετοχή στο Δίκτυο αποτελεί ο σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα, τη διαφορετικότητα, την πολυπολιτισμικότητα και την ανεξίτηρη οικειότητα, καθώς και η δράση για την αντιμετώπιση των διακρίσεων και της μισαλλοδοξίας. Εκτός από τους συντονιστές, την Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και την Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, στο Δίκτυο συμμετέχουν 37 Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και φορείς της κοινωνίας των πολιτών, καθώς και ο Συνήγορος του Πολίτη και το Συμβούλιο Ένταξης Μεταναστών του Δήμου Αθηναίων ως παρατηρητές². Οι συμμετέχοντες φορείς αναγνωρίζουν και

² Μέλη του Δικτύου κατά το 2016: Αίτημα, Αλληλεγγύη Solidarity Now, Αντιγόνη-Κέντρο Πληροφόρησης και Τεκμηρίωσης, Άρσις, Γιατροί του Κόσμου, Διεθνής Αμνηστία, Δίκτυο Κοινωνικής Υποστήριξης Προσφύγων και Μεταναστών, "Ελληνική Δράση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα" - Πλειάδες, Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός, Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, Ελληνικό Φόρουμ Μεταναστών, Ελληνικό Φόρουμ Προσφύγων, Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Δικηγορικού Συλλόγου Ρόδου, Θετική Φωνή, Ιατρική Παρέμβαση, Κάριτας Ελλάς, Κέντρο Ημέρας «Βαβέλ», Κέντρο Συμπαραστάσεως Παλινοστούτων και Μεταναστών-Οικουμενικό

επιδιώκουν ως κοινό στόχο την καταπολέμηση της ρατσιστικής βίας καθώς και όλων των πράξεων που τελούνται από μίσος προκαλούμενο λόγω της φυλής, του χρώματος, της θρησκείας, των γενεαλογικών καταβολών, της εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, του σεξουαλικού προσανατολισμού, της ταυτότητας φύλου, των χαρακτηριστικών φύλου και της αναπηρίας.

Στο πλαίσιο επιδίωξης του κοινού σκοπού, το Δίκτυο: α) διατυπώνει συστάσεις προς τις Ελληνικές αρχές σύμφωνα με την ελληνική και διεθνή νομοθεσία προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, β) προωθεί την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης σχετικά με την καταπολέμηση της ρατσιστικής βίας, γ) διαβουλεύεται ως προς ειδικά ζητήματα σχετικά με τη ρατσιστική βία, δ) ενισχύει την συνεργασία με άλλους φορείς οι οποίοι επιδιώκουν την καταπολέμηση της ρατσιστικής βίας, ε) οργανώνει και συμμετέχει σε εκπαιδευτικά προγράμματα της κοινωνίας των πολιτών αλλά και αρμόδιων θεσμικών φορέων για ζητήματα σχετικά με την αναγνώριση, την καταγραφή και την αντιμετώπιση των εγκλημάτων μίσους.

B. Μεθοδολογία

Η αυστηρή μεθοδολογία του Δικτύου, η οποία επιβάλλει την καταγραφή αποκλειστικά μέσω της συνέντευξης με τα θύματα, εξαρτά την επιτυχία της καταγραφής από την επιθυμία του θύματος να καταγράψει την εμπειρία του. Όλοι οι φορείς που συμμετέχουν στο Δίκτυο έχουν υιοθετήσει την ενοποιημένη φόρμα καταγραφής του Δικτύου. Οι καταγραφείς κάθε φορέα, είτε πρόκειται για κοινωνικούς, νομικούς ή άλλους επιστήμονες, επαγγελματίες ή εθελοντές, ορίζονται από το φορέα και εκπαιδεύονται από το Δίκτυο. Η συμπλήρωση της φόρμας καταγραφής βασίζεται στη μαρτυρία του θύματος, είναι ανώνυμη και χρησιμοποιείται αποκλειστικά και μόνο από το Δίκτυο με σκοπό την καταπολέμηση του ρατσισμού και των εγκλημάτων μίσους.

Η τεκμηρίωση της ρατσιστικής βίας στην Ελλάδα από το Δίκτυο οδήγησε κάποιους φορείς να χρηματοδοτήσουν ειδικά προγράμματα για την ενίσχυση των καταγραφών, με αποτέλεσμα αρκετά από τα μέλη του Δικτύου να υλοποιούν επιμέρους δράσεις με αντικείμενο την καταγραφή και άλλες υποστηρικτές υπηρεσίες στα θύματα ρατσιστικής βίας. Έτσι, ενώ το Δίκτυο παραμένει μια συλλογική πρωτοβουλία με κοινούς κανόνες λειτουργίας και κοινούς στόχους, οι επιμέρους δράσεις των μελών του λειτουργούν συμπληρωματικά και αμφίδρομα ενδυναμωτικά. Με βάση την εμπειρία της υλοποίησης τέτοιων προγραμμάτων, το Δίκτυο αναγνωρίζει τη θετική

Πρόγραμμα Προσφύγων, Κίνηση Υπεράσπισης των Δικαιωμάτων Προσφύγων και Μεταναστών/-στριών (Πάτρα), Κόσμος χωρίς Πολέμους και Βία, ΛΑΘΡΑ; - Επιτροπή αλληλεγγύης στους πρόσφυγες Χίου, ΜΕΤΑδραση, Οικογένειες Ουράνιο Τόξο, Ομάδα Δικηγόρων για τα Δικαιώματα Προσφύγων και Μεταναστών, Ομάδα Νομικών για την Υπεράσπιση των Δικαιωμάτων Προσφύγων και Μεταναστών (Θεσσαλονίκη), Ομοφυλοφιλική και Λεσβιακή Κοινότητα Ελλάδας (ΟΛΚΕ), Πρωτοβουλία για τα Δικαιώματα των Κρατούμενων, Σύλλογος Ενωμένων Αφγανών, Σύνδεσμος Κοινωνικών Λειτουργιών Ελλάδας, Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών, Φόρουμ Μεταναστών Κρήτης, Act Up Hellas, ASANTE, Colour Youth - Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας, Generation 2.0 RED, PRAKSIS.

τους επίδραση τόσο στη διάδοση του εργαλείου του Δικτύου όσο και στην κάλυψη περισσότερων θυμάτων από τις παρεχόμενες υποστηρικτικές υπηρεσίες.

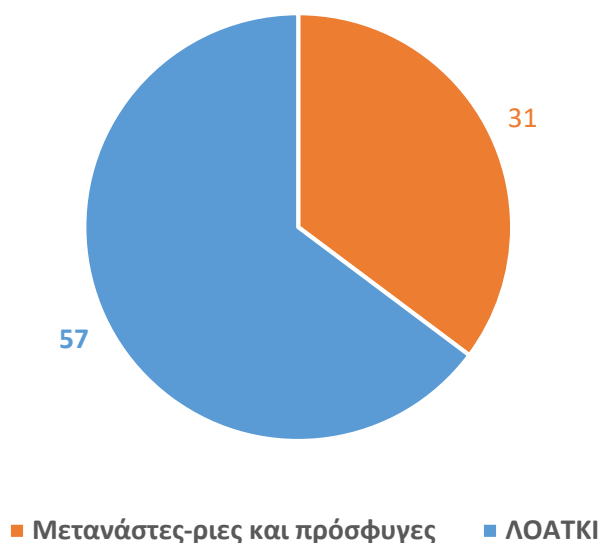
II. Ανάλυση των καταγραφών

Στην παρούσα ενότητα αναλύονται τα γενικά χαρακτηριστικά των περιστατικών τα οποία καταγράφηκαν κατά το 2016 (Α) και ακολουθεί ειδική ανάλυση ανά στοχοποιούμενη ομάδα, δηλαδή κατά προσφύγων και μεταναστών/-ριών (Β), ατόμων ΛΟΑΤΚΙ+ (Γ), αντισημιτικών επιθέσεων (Δ). Όπως και στις προηγούμενες εκθέσεις, ειδική αναφορά γίνεται στα περιστατικά στα οποία εμπλέκονται ένστολοι και δημόσιοι λειτουργοί (Ε). Τέλος, επιχειρείται ανάλυση του ρόλου των μαρτύρων (ΣΤ).

A. Γενικά χαρακτηριστικά καταγεγραμμένων επιθέσεων

Κατά την περίοδο Ιανουαρίου-Δεκεμβρίου 2016, το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας κατέγραψε μέσω συνεντεύξεων με τα θύματα **95 περιστατικά** ρατσιστικής βίας με περισσότερα από 130 θύματα. Σε **31 περιστατικά** στοχοποιήθηκαν **μετανάστες-ριες ή πρόσφυγες** λόγω εθνικής ή εθνοτικής προέλευσης, θρησκείας ή χρώματος και σε **1 περιστατικό** στοχοποιήθηκε το προσωπικό οργάνωσης και το κτίριο που προοριζόταν για την φιλοξενία προσφύγων. Καταγράφηκε **1 περιστατικό κατά δημοσιογράφου** που στοχοποιήθηκε λόγω της κάλυψης του προσφυγικού. Σε **57 περιστατικά** στοχοποιήθηκαν **ΛΟΑΤΚΙ άτομα** και άτομα που συνδέονται με κάποιο άτομο ΛΟΑΤΚΙ. Σε **5 περιστατικά** στοχοποιήθηκαν **ιεροί ή συμβολικοί χώροι και η εβραϊκή κοινότητα**. Σε **31 περιστατικά** στοχοποιήθηκαν περισσότερα του ενός θύματος, ενώ σε **54 περιστατικά** η επίθεση τελέστηκε από ομάδα (τουλάχιστον 2 ατόμων).

Λόγος στοχοποίησης

Γεωγραφική διασπορά: 52 περιστατικά έλαβαν χώρα στην **Αττική**, κυρίως σε περιοχές πλησίον της Αθήνας, αλλά και άλλες περιοχές, όπως στον Πειραιά, στον Ασπρόπυργο, στις Αχαρνές (Αμυγδαλέζα), στον Άγιο Δημήτριο, στη Νέα Χαλκηδόνα, στο Μαρούσι. Από την υπόλοιπη επικράτεια, αξίζει να τονιστεί ότι καταγράφηκαν 9 περιστατικά στη Θεσσαλονίκη, 6 περιστατικά στη Λέρο, 3 περιστατικά στη Χίο, 3 περιστατικά στα Ιωάννινα, 2 περιστατικά στη Σάμο, 2 περιστατικά στο Κιλκίς, 2 περιστατικά στην Εύβοια, και από 1 περιστατικά στην Αλεξανδρούπολη, στον Έβρο, στην Κοζάνη, στην Ιτέα, στο Ρέθυμνο, στη Λάρισα, στην Ξάνθη, στην Πάτρα, στη Σπάρτη, στα Φιλιατρά, στα Χανιά.

Χώρος τέλεσης: 48 περιστατικά έλαβαν χώρα στο δημόσιο χώρο (δρόμος, πλατείες, άλσος, παραλία), 14 περιστατικά έλαβαν χώρα στην οικία του θύματος ή του δράστη, 5 περιστατικά σε ΜΜΜ και σταθμούς, 7 περιστατικά σε χώρους εστίασης και μπαρ, 2 περιστατικά σε Αστυνομικό Τμήμα Συνοριοφυλακής και 1 στα σύνορα, 1 σε καταυλισμό, 1 σε κέντρο κράτησης ασυνόδευτων ανηλίκων, 1 σε κτίριο φιλοξενίας προσφύγων, 1 σε δημόσιο νοσοκομείο, 1 σε στρατόπεδο, 2 σε συναγωγή, 2 σε σχολείο, 1 σε ΤΕΙ και 1 σε φροντιστήριο, 1 σε τράπεζα, 1 σε χώρο εργασίας, 3 περιστατικά έλαβαν χώρα μέσω διαδικτύου και 1 τηλεφωνικά.

Χαρακτηριστικά των επιθέσεων: Σημαντικός αριθμός των επιθέσεων είχε ως αποτέλεσμα την πρόκληση **σωματικών βλαβών και άλλα σοβαρά αδικήματα**. Καταγράφηκαν 33 περιστατικά με σωματικές βλάβες ή σε συνδυασμό με εξύβριση και απειλές, απόπειρα ασέλγειας, κλοπή και άλλες φθορές ξένης ιδιοκτησίας, 50 περιστατικά απειλών, εξύβρισης και έργω εξύβρισης, 1 περιστατικό εμπρησμού και απειλών, 4 περιστατικά βεβήλωσης μνημείων και ιερών χώρων, 6 περιστατικά παρενόχλησης λεκτικής ή άλλου τύπου, 1 περιστατικό φθοράς ξένης ιδιοκτησίας σε συνδυασμό με εξύβριση.

Θύματα: Σε 62 περιστατικά, τα θύματα, τα οποία ήρθαν σε επαφή με το Δίκτυο, ήταν **άνδρες**, ενώ σε 22 περιστατικά ήταν **γυναίκες**, εκ των οποίων 8 **τρανς**. Σε 2 περιστατικά τα θύματα αυτοπροσδιορίζονται ως **κουήρ**. Σε 4 περιστατικά η ομάδα των θυμάτων ήταν **μεικτή**. Σε 16 περιστατικά στοχοποιήθηκαν ανήλικοι 15-18 ετών λόγω αλλοδαπότητας ή λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού, ενώ σε 52 περιστατικά τα θύματα ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα **19-30 ετών**. Σε 35 περιστατικά στοχοποιήθηκαν άτομα μεταξύ **31-45 ετών και σε τουλάχιστον 11 περιστατικά άτομα άνω των 45 ετών έως και 62 ετών**. Εκτός από τα περιστατικά κατά ατόμων, καταγράφηκαν 5 περιστατικά βανδαλισμού που στοχοποίησαν την **ισραηλιτική κοινότητα**.

Δράστες: Σύμφωνα με τις μαρτυρίες των θυμάτων, σε 65 περιστατικά οι δράστες των επιθέσεων που καταγράφηκαν ήταν **άνδρες**, σε 12 περιστατικά ήταν **γυναίκες και σε 11 περιστατικά** η επίθεση προήλθε από **μεικτές ομάδες ανδρών και γυναικών**. Στις υπόλοιπες περιπτώσεις οι δράστες δεν ήταν ορατοί/ αντιληπτοί από τα θύματα (π.χ. περίπτωση βεβήλωσης ιερών χώρων). Μείωση παρουσιάζουν οι καταγραφές περιστατικών στα οποία συμμετείχαν ανήλικοι. Σε 4 περιστατικά οι δράστες ήταν **ανήλικοι**, σε 36 περιστατικά ανήκαν στην ηλικιακή ομάδα **19-30 ετών**. Σε 36 περιστατικά οι δράστες ήταν μεταξύ 31-50 ετών, ενώ καταγράφηκαν και 10 περιστατικά με μεγαλύτερους σε ηλικία δράστες (έως και 83 ετών).

Κατά δήλωση των θυμάτων, οι δράστες είναι στη **συντριπτική τους πλειοψηφία Έλληνες** (78 περιστατικά). Καταγράφονται επίσης 4 περιστατικά στα οποία οι

δράστες ήταν αλλοδαποί και 1 περιστατικό από ομάδα μικτών εθνικοτήτων. Στην πλειονότητα των επιθέσεων αναφέρθηκαν περισσότεροι θύτες. Οι 54 επιθέσεις έγιναν από ομάδες των 2-10 ατόμων, ενώ σε 38 επιθέσεις αναφέρεται ένας μόνο θύτης.

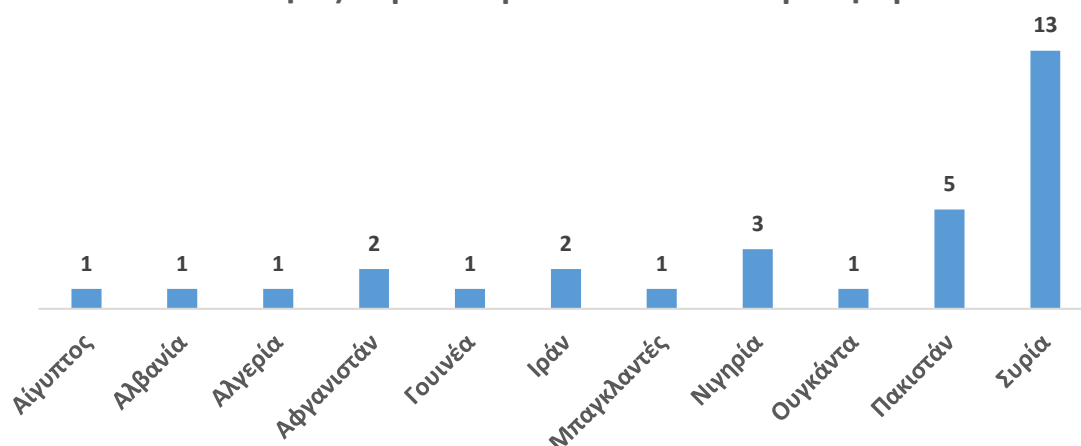
Β. Καταγραφές επιθέσεων κατά προσφύγων και μεταναστών/-ριών

Το Δίκτυο κατέγραψε λιγότερες επιθέσεις κατά προσφύγων και μεταναστών/-ριών, οι οποίες ωστόσο βάσει των ποιοτικών χαρακτηριστικών τους είναι ανησυχητικές. Περιγράφονται στην ενότητα αυτή οι σοβαρές επιθέσεις με στοιχεία οργανωμένης βίας και επιθέσεις που σχετίζονται με τη διαχείριση του προσφυγικού. Δεν λείπουν, όμως, οι καταγραφές επιθέσεων, οι οποίες αν και αριθμητικά κατώτερες και λιγότερο βίαιες, καταδεικνύουν την εδραίωση μιας στερεοτυπικής αντίληψης των ομάδων αυτών. Επαναλαμβάνεται το μοτίβο των λεκτικών επιθέσεων από ιδιοκτήτες οικιών, οι οποίοι με την πρώτη ευκαιρία εκτοξεύουν απειλές όπως, «ότι έχει γνωστούς στην Χρυσή Αυγή». Σε περιστατικό εξόβρισης, το θύμα ρώτησε τη δράστρια για ποιο λόγο της μιλάει έτσι για να λάβει την απάντηση: «Γιατί είσαι μαύρη».

Επιπλέον, παρά την έλλειψη σχετικών καταγραφών, το Δίκτυο γνωρίζει ότι υπάρχουν εντάσεις μέσα στους κόλπους του προσφυγικού πληθυσμού, που κατά καιρούς έχουν οδηγήσει σε επεισόδια μεταξύ ομάδων διαφορετικής εθνικής προέλευσης. Παρόλο που το ζήτημα αυτό δεν αναλύεται στην παρούσα έκθεση, το Δίκτυο σημειώνει ότι η δημιουργία πολλών ταχυτήτων στην πρόσβαση στις διαδικασίες και σε ορισμένα θεμελιώδη δικαιώματα είναι ένας από τους λόγους που εννοούν ή οξύνουν τις εντάσεις αυτές.

Θύματα: 26 περιστατικά **κατά ανδρών** (σε 11 τα θύματα ήταν ηλικίας 15-19 ετών) και **5 κατά γυναικών** (ηλικίας 33-54 ετών), **1** περιστατικό κατά μεικτής ομάδας προσωπικού και κτιρίου φιλοξενίας προσφύγων. Τα θύματα των περιστατικών που καταγράφηκαν κατά το 2016 προέρχονταν από την **Αίγυπτο (1), την Αλβανία (1), την Αλγερία (1), το Αφγανιστάν (2), τη Γουινέα (1), το Ιράν (2), το Μπαγκλαντές (1), τη Νιγηρία (3), την Ουγκάντα (1), το Πακιστάν (5) και τη Συρία (13)**. **Νομικό καθεστώς θυμάτων: 4 νομίμως διαμένοντες (εκ των οποίων 1 αναγνωρισμένος πρόσφυγας), 15 αιτούντες άσυλο (κυρίως «νεοαφιχθέντες»), 5 ασυνόδευτοι ανήλικοι, 7 χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα**, εκ των οποίων 3 οι οποίοι είχαν εκδηλώσει την επιθυμία να καταθέσουν αίτημα ασύλου.

Εθνικότητες θυμάτων μεταναστών και προσφύγων

Δράστες: κατά δήλωση των θυμάτων, κυρίως Έλληνες (28 περιστατικά) και άνδρες (29 περιστατικά) (σε 2 περιστατικά οι δράστριες ήταν γυναίκες). Οι δράστες ήταν σε 14 περιστατικά μεταξύ 18-30 ετών, σε 5 περιστατικά 30-40 ετών, σε 3 περιστατικά οι δράστες ήταν 40-50 ετών, σε 8 περιστατικά άνω των 50 ετών. 21 επιθέσεις έγιναν από περισσότερους δράστες και 9 επιθέσεις από ένα δράστη. **Ιδιότητα δραστών:** Δημόσιοι υπάλληλοι (1), ένστολοι (6), εργοδότες (1), μέλη εξτρεμιστικής ομάδας ή με στοιχεία οργάνωσης (5), πολίτες (18) (εκ των οποίων υπάλληλος του ΚΤΕΛ, σπιτονοικοκυρά θύματος).

1. Επιθέσεις κατά μεταναστών από ομάδες με στοιχεία οργανωμένης βίας

Το Δίκτυο έχει επισημάνει σε προηγούμενες εκθέσεις του τη σαφή μείωση των καταγραφών περιστατικών από οργανωμένες ομάδες, κυρίως κατόπιν της άσκησης ποινικής δίωξης κατά των μελών της Χρυσής Αυγής και της εκδίκασης των σχετικών υποθέσεων. Παρόλα αυτά, επιθέσεις με χαρακτηριστικά ακραίας ομαδικής βίας κατά μεταναστών-ριών και προσφύγων έρχονται στη δημοσιότητα και κάποια εξ αυτών καταγράφονται από το Δίκτυο. Η περιγραφή των περιστατικών που έχει καταγράψει το Δίκτυο δείχνει ότι η οργανωμένη βία δεν έχει εκλείψει, όσο και αν το *modus operandi* ή και η συχνότητα παρουσιάζουν αλλαγές. Χρειάζεται περαιτέρω μελέτη του φαινομένου προκειμένου να εξαχθούν ασφαλέστερα συμπεράσματα για τη δράση τέτοιων ομάδων και κατά πόσο λειτουργούν μόνιμα ή περιστασιακά. Κοινό χαρακτηριστικό είναι η τυφλή επιλογή θυμάτων λόγω της αλλοδαπότητάς τους και η προαποφασισμένη από τους δράστες επίθεση.

Ακολουθούν **δύο παραδείγματα** προς επίρρωση αυτής της τάσης:

Στην πρώτη περίπτωση, τα θύματα, δύο Πακιστανοί εργάτες χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα νεαρής ηλικίας δέχτηκαν επίθεση ενώ πήγαιναν στη δουλειά τους νωρίς το πρωί από γνωστή ομάδα της γειτονιάς. Συγκεκριμένα, 3 νεαροί πέρασαν από δίπλα τους, πεζοί, τους χτύπησαν στο κεφάλι από πίσω με κάτι σαν πλαστικό. Τα θύματα άκουσαν τη λέξη «Πακιστανοί» και προσπάθησαν να προστατευτούν. Για 10-15' τα θύματα έμεινα στο έδαφος. Τα θύματα δήλωσαν στο Δίκτυο ότι ο δρόμος αυτός είναι μικρός και βρίσκεται κοντά στα σπίτια των δραστών. Οι δράστες γνωρίζουν ότι τα θύματα περνούν από εκεί στο δρόμο τους για την εργασία τους. Τα θύματα με τη βοήθεια ομοεθνούς τους που μιλάει ελληνικά και του εργοδότη τους κατήγγειλαν το περιστατικό στην αστυνομία. Είναι χαρακτηριστικό ότι το ίδιο βράδυ, μια μεγαλύτερη ομάδα 10-15 ατόμων, μεταξύ των οποίων και οι δράστες της πρωινής επίθεσης, επιτέθηκαν σε ομοεθνείς των θυμάτων, μεταξύ των οποίων βρισκόταν και ο φίλος που συνέδραμε στην καταγγελία. Το περιστατικό αυτό αναδεικνύει την προσπάθεια κάποιων ομάδων να επιβάλουν τους δικούς τους κανόνες σε επίπεδο γειτονιάς εκφοβίζοντας αλλοδαπούς και προβαίνοντας σε «αντίποινα» σε περίπτωση καταγγελίας στην αστυνομία.

Το Δίκτυο κατέγραψε επιπλέον περιστατικό στο οποίο το θύμα δέχτηκε επίθεση καθώς έβγαινε από το σταθμό του μετρό του Νέου Κόσμου από ομάδα 6 ατόμων που φορούσαν μαύρα. Το *modus operandi* μας παραπέμπει σε εκείνο που κατέγραψε το Δίκτυο κατά τα έτη 2011-2013. Οι δράστες είπαν στο θύμα: «από πού είσαι, ρε;», «έλα εδώ» και οι τρεις τον έπιασαν από το μπουφάν. Οι άλλοι τρεις άρχισαν να τον χτυπάνε στο πίσω μέρος του κεφαλιού και την πλάτη και να τον κλωτσάνε στα πόδια. Τον έβριζαν χυδαία για την καταγωγή του. Κάποια στιγμή το θύμα αντιλήφθηκε ότι ο ένας δράστης φορούσε σιδερογροθιά και ήταν έτοιμος να τον χτυπήσει με αυτή. Γλίστρησε από το μπουφάν και τους ξέφυγε. Οι τρεις τον κυνήγησαν αλλά εντέλει τους ξέφυγε.

Μέσα στο μπουφάν είχε χρήματα τα οποία χάθηκαν. Έκτοτε το θύμα φοβάται και έχει αλλάξει δρόμο για το σπίτι, δεδομένου ότι έχει ξαναπέσει θύμα επίθεσης. Ως αξιοσημείωτο ανέφερε ότι συνήθως σε εκείνο το σημείο υπάρχουν σεκιούριτι/ αστυνομικοί, οι οποίοι δεν ήταν εκεί την ημέρα της επίθεσης.

Τα δύο αυτά περιστατικά δημιουργούν ανησυχία καθώς αναδεικνύονται ενδεχομένως δύο μοντέλα οργανωμένων επιθέσεων: σύμφωνα με το πρώτο, ομάδες δρουν στις γειτονιές ως ομάδες περιφρούρησης και «υπεράσπισης» της γειτονιάς από αλλοδαπούς. Σε αυτές δραστηριοποιούνται περισσότεροι νέοι, οι οποίοι δεν δρουν κατ' ανάγκη συνεχώς από κοινού, αλλά είναι σε ετοιμότητα αν χρειαστεί. Σύμφωνα με την περιγραφή του δεύτερου περιστατικού, αναβιώνει ο τρόπος δράσης των ομάδων κρούσης. Μια ομάδα με οπλισμό (σιδερογροθιά) απευθύνει ερώτηση στο θύμα σχετικά με την καταγωγή του πριν του επιτεθεί βιαίως και το κυνηγήσει. Δεν κυκλοφορεί με μοτοσυκλέτα, αλλά περιμένει έξω από στάση του μετρό.

Τίθεται επομένως εύλογα το ακόλουθο ερώτημα: εάν πρόκειται για πρακτικές, οι οποίες δεν εκριζώθηκαν από την ελληνική κοινωνία, είναι δυνατό υπό τις κατάλληλες συνθήκες να οδηγήσουν στην έξαρση των ετών 2001-2013; Στην εξέταση του ζητήματος πρέπει να συνοπολογιστούν τα δεδομένα της επόμενης υποκατηγορίας, των περιστατικών που συνδέονται με τη διαχείριση του προσφυγικού.

2. Επιθέσεις που σχετίζονται με τη διαχείριση του προσφυγικού

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται κυρίως οι τάσεις που αναπτύχθηκαν εντός του ιδιαίτερου κλίματος που δημιούργησε η συγκέντρωση μεγάλου αριθμού προσφύγων και μεταναστών στα νησιά ή σε άλλα σημεία πρώτης εισόδου, με συνεπακόλουθες πιέσεις στις τοπικές κοινωνίες. Ωστόσο δεν πρέπει να παραλειφθεί περιστατικό που έλαβε χώρα στην Αθήνα κατά χώρο που προοριζόταν για τη φιλοξενία προσφύγων, με επιπρόσθετα θύματα το προσωπικό ανθρωπιστικών οργανώσεων που εργάζονταν για τον σκοπό αυτό.

Τα περιστατικά (10) τα οποία έλαβαν χώρα σε νησιά (Λέρος, Σάμος, Χίος) αναδεικνύουν τις ακόλουθες τάσεις:

1. Εκφοβισμός και επιθέσεις από μηχανοκίνητες ομάδες κατά μικρών ομάδων προσφύγων, είτε με την χρήση ξύλινων ράβδων είτε με κλωτσιές. Τα περιστατικά αυτά συνέβησαν στο δρόμο μεταξύ του χωριού και του χώρου διαμονής των προσφύγων. Οι δράστες επιχειρούν να «ξαφνιάσουν» τα θύματα και να τα φοβίσουν με φωνές, χλευασμούς και χτυπήματα.

2. Στοιχεία οργανωμένης επίθεσης ή έστω επίθεσης από ομάδα που δρα βάσει κοινού ρατσιστικού κινήτρου παρουσιάζουν και επιθέσεις από ομάδες που είτε ακολουθούν το θύμα είτε το απομονώνουν, ασκούν σωματική βία και το απειλούν. Σε αυτό το πλαίσιο εντάσσεται περιστατικό κατά Σύριου, ο οποίος λίγες ημέρες μετά τα επεισόδια στη Σούδα της Χίου (βλ. κάτωθι) δέχτηκε επίθεση από ομάδα στην κεντρική πλατεία της πόλης. Έχασε τις αισθήσεις του λόγω των χτυπημάτων και μεταφέρθηκε στο νοσοκομείο. Τελικά υπέστη κάταγμα. Ο ίδιος δεν αντιλήφθηκε περισσότερες λεπτομέρειες, καθώς οι δράστες τον αιφνιδίασαν αρπάζοντάς τον από πίσω. Σύμφωνα με φίλο του θύματος και αυτόπτη μάρτυρα, η ομάδα των δραστών αποτελείτο από περίπου 20 άτομα και κάποιοι εξ αυτών κυνήγησαν τον ίδιο και το τρίτο άτομο της

παρέας όταν προσπάθησαν να διαφύγουν. Σύμφωνα με τη μαρτυρία του, είχε δει ωρύτερα την ομάδα.

3. Κατά τη διάρκεια του 2016, υπήρξαν περιπτώσεις κλιμάκωσης της έντασης και χώροι διαμονής των προσφύγων δέχτηκαν επιθέσεις. Σε κάποιες από αυτές πρόσφυγες τραυματίστηκαν. Το Δίκτυο κατέγραψε την περίπτωση αιτούντα άσυλο ο οποίος ενώ προσπαθούσε να προστατευθεί κατά τη διάρκεια των εντάσεων του Νοεμβρίου στην Σούδα δέχτηκε μεγάλη πέτρα στο κεφάλι. Εισήλθε σε μια μεγάλη σκηνή για να προστατευθεί αλλά αναγκάστηκε να την εγκαταλείψει όταν πέτρες εκτοξεύτηκαν και κατά αυτής της σκηνής. Καθώς δεν του επιτράπη από την αστυνομία να εγκαταλείψει το χώρο, επέστρεψε προς τις σκηνές και καθώς περπατούσε, έχασε τις αισθήσεις του. Μεταφέρθηκε στο νοσοκομείο και αργότερα υπεβλήθη σε νευροχειρουργική επέμβαση στη Λέσβο.

4. Καταγράφηκε, επίσης, εμβληματικού χαρακτήρα περιστατικό που συνδέεται με κτίριο που προοριζόταν για τη φιλοξενία προσφύγων στο πλαίσιο του προγράμματος στέγασης. Το περιστατικό εκτυλίχθηκε σε διακριτές χρονικά και ποιοτικά φάσεις. Αρχικά, εκδηλώθηκαν κάποιες αντιδράσεις από τους γείτονες, οι οποίες κάμφθηκαν σε συνέχεια της ενημέρωσής τους από τις ανθρωπιστικές οργανώσεις οι οποίες εμπλέκονταν στο σχέδιο ανακαίνισης και προετοιμασίας του κτιρίου. Στη συνέχεια και σε ημέρα κατά την οποία οι εργαζόμενοι των οργανώσεων δεν εργάζονταν και άρα δεν βρίσκονταν στο κτίριο, άγνωστοι έβαλαν φωτιά στην είσοδο του κτιρίου. Η πυροσβεστική κλήθηκε από γείτονα. Κατά τις επόμενες ημέρες, πραγματοποιήθηκαν συζητήσεις μεταξύ εκπροσώπων των κατοίκων και των οργανώσεων, όπου τέθηκαν ζητήματα ασφάλειας και έλλειψης πληροφόρησης, αλλά και στερεοτυπικές ανησυχίες σχετικά με τον αντίκτυπο της διαμονής προσφύγων στην περιοχή. Η ανταλλαγή απόψεων λείανε τις διαφωνίες και οι οργανώσεις θεώρησαν ασφαλές να επανεκκινήσουν τις εργασίες και να αποστείλουν το προσωπικό τους. Ωστόσο τις επόμενες ημέρες και σε διαφορετικές χρονικές στιγμές, ομάδες 7-15 ατόμων προσήλθαν στο κτίριο και απειλούσαν απειλές στο προσωπικό. Οι εξαιρετικά σοβαρές απειλές, ήταν τόσο γενικού χαρακτήρα, όσο και προσωπικού με άμεση στοχοποίηση καθενός από τους εργαζόμενους, αλλά και κατά των προσφύγων σε περίπτωση που τελικά στεγάζονταν στο κτίριο. Σύμφωνα με τις οργανώσεις που στοχοποιήθηκαν, οι ομάδες που απειλούσαν τους εργαζομένους και τους πρόσφυγες δεν απαρτιζόνταν πλέον από περίοικους, αλλά από άλλα άτομα. Αξίζει να σημειωθεί ότι πραγματοποιήθηκε πορεία διαμαρτυρίας κατά της στέγασης προσφύγων στο συγκεκριμένο κτίριο, στην οποία είχε ηγετικό ρόλο βουλευτής της Χρυσής Αυγής.

Το περιστατικό αυτό θεωρείται εμβληματικό γιατί συγκεντρώνει όλα τα ποιοτικά χαρακτηριστικά άλλων επιμέρους περιστατικών αντίδρασης στην στέγαση προσφύγων, ακόμα και ασυνόδευτων ανηλίκων. Στην προκειμένη περίπτωση, το ζήτημα έλαβε μεγαλύτερες διαστάσεις παρά την ενημέρωση των κατοίκων και την ανταλλαγή απόψεων και, σε ένα βαθμό, έγινε αντικείμενο εκμετάλλευσης από ακραία στοιχεία με ξενοφοβική και ρατσιστική ατζέντα, με στόχο την επίδειξη δύναμης και την εδραίωση της παρουσίας τους στην εν λόγω γειτονιά, συνεπικουρούμενα από ηγετικό στέλεχος της Χρυσής Αυγής.

Τη δυναμική αυτή, δηλαδή την οικειοποίηση της αντίδρασης πολιτών από ομάδες οι οποίες είτε πυροδοτούν αντιδράσεις, είτε δρύνονται της ευκαιρίας προκειμένου να προσελκύσουν περισσότερους υποστηρικτές, προσπάθησε να παρακολουθήσει το Δίκτυο. Με βάση τις πληροφορίες που συνέλεξε, το Δίκτυο καταλήγει ότι δύνανται να δημιουργηθούν προοδευτικά οι συνθήκες και οι περιστάσεις εκείνες που προηγήθηκαν

της μεγάλης έξαρσης των ετών 2011-2013. Αν και το πλέγμα της αλληλεγγύης που έχει δημιουργηθεί ανατρέπει τη δυναμική αυτή σε αρκετές περιπτώσεις, όπως στην περίπτωση του Ωραιοκάστρου με αφορμή την ένταξη των παιδιών προσφύγων στο σχολικό σύστημα, γίνεται αντιληπτό ότι οποιαδήποτε αλλαγή στον κυρίαρχο πολιτικό λόγο δύναται να αποσταθεροποιήσει την κατάσταση σε ορισμένες ειδικά περιοχές και να αποθρασύνει τις ομάδες με ακραίες ρατσιστικές ιδεολογίες. Οι καταγραφές του Δικτύου ενισχύουν την άποψη ότι η ομαλή κοινωνική ένταξη των προσφύγων, ιδίως δε η καταπολέμηση της εικόνας του ανεπιθύμητου εγκλωβισμένου ο οποίος διαμένει και διαβίει σε ακατάλληλες συνθήκες, λειτουργεί προληπτικά κατά της ενίσχυσης των στερεοτύπων και της αύξησης της ρατσιστικής βίας. Με άλλα λόγια, όσο αυξάνονται τα προβλήματα που σχετίζονται με τη διαχείριση των εγκλωβισμένων στα σημεία εισόδου, είτε πρόκειται για πραγματικά προβλήματα, είτε για την εκμετάλλευση συγκεκριμένων πτυχών από τοπικές ακραίες ομάδες, αυξάνεται ο κίνδυνος της ολίσθησης της κοινωνίας σε ρατσιστικές εξάρσεις.

5. Σε συνέχεια της προηγούμενης ανάλυσης, αξιοσημείωτο είναι το περιστατικό κατά δημοσιογράφου στη Χίο, ο οποίος στοχοποιήθηκε και δέχτηκε επίθεση κατά την κάλυψη συγκέντρωσης διαμαρτυρίας μερίδας πολιτών για το προσφυγικό και πορείας έξω από τους χώρους φιλοξενίας προσφύγων/μεταναστών, στην οποία πρωτοστάτησαν μέλη της Χρυσής Αυγής. Στις 8:00 μ.μ. περίπου, χωρίς καμία πρόκληση και αιτία, ο θύτης αρχικά έσπρωξε τον δημοσιογράφο και τον άρπαξε από το αριστερό χέρι, τον χτύπησε και στη συνέχεια χτύπησε με ένταση την κάμερα που κρατούσε στο δεξί του χέρι, ρίχνοντάς την κάτω φωνάζοντας του «για να μην γράφεις αυτά που γράφεις». Το θύμα μετέβη αργότερα στο νοσοκομείο όπου βεβαιώθηκε το τραύμα που του είχε προκαλέσει η επίθεση. Ο λόγος της επίθεσης ήταν η αρθρογραφία του θύματος για θέματα σχετικά με το μεταναστευτικό / προσφυγικό και οι απόψεις που εκφράζει.

Γ. Καταγραφές επιθέσεων κατά ατόμων ΛΟΑΤΚΙ

Όπως και το 2015, οι καταγραφές επιθέσεων κατά ατόμων ΛΟΑΤΚΙ είναι αριθμητικά περισσότερες από τις υπόλοιπες. Η μείωση των καταγραφών οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στο γεγονός ότι, το Φεβρουάριο του 2016, ολοκληρώθηκε η υλοποίηση προγράμματος υποστήριξης θυμάτων εγκλημάτων μίσους με τη συμμετοχή αρκετών οργανώσεων μελών του Δικτύου. Επίσης, θα πρέπει να σημειωθεί ότι, πλέον, στην Ελλάδα, υλοποιείται μόλις ένα πρόγραμμα υποστήριξης ΛΟΑΤΚΙ+ θυμάτων εγκλημάτων μίσους, με περιορισμένη μάλιστα γεωγραφική εμβέλεια. Φαίνεται ότι η υλοποίηση προγραμμάτων δεν ενισχύει μόνο τη δημοσιότητα της δυνατότητας καταγραφής αλλά και συνιστά περαιτέρω κίνητρο για το θύμα, δεδομένου ότι συνοδεύεται από άλλες δωρεάν υποστηρικτικές υπηρεσίες. Η ανάλυση αυτή έρχεται προς επίρρωση της κοινής παραδοχής στη διεθνή βιβλιογραφία σχετικά με τον αντίκτυπο που έχει η διάθεση υπηρεσιών για την υποστήριξη του θύματος στην καταγγελία τέτοιων εγκλημάτων.

Οι καταγεγραμμένες επιθέσεις κατά ΛΟΑΤΚΙ περιλαμβάνουν λεκτικές επιθέσεις και επιθέσεις σωματικής βίας και αποτυπώνουν μοτίβα κάθε δυνατής έντασης. Το 2016 καταγράφηκαν λιγότερα περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας, ενώ εμφανίζεται σταθερά στις καταγραφές η βία που βιώνουν τα άτομα ΛΟΑΤΚΙ στο σχολικό/εκπαιδευτικό τους περιβάλλον. Είναι, τέλος, ενδεικτικό ότι ακόμα και σε κλαμπ της Αθήνας, ζευγάρι εκδιώχθηκε ως «ανώμαλοι» κατόπιν απειλών.

1. Επιθέσεις λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού

Από τα 57 περιστατικά κατά ΛΟΑΤΚΙ, στα **46 περιστατικά** στοχοποιήθηκαν τα θύματα λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού.

Θύματα: 33 περιστατικά κατά ανδρών, 8 κατά γυναικών, 4 κατά μεικτής ομάδας, ενώ σε 1 περιστατικό το θύμα αυτοπροσδιορίζεται ως κουήρ. **Ηλικία θυμάτων:** σε 8 περιστατικά τα θύματα ήταν 15-19 ετών, σε 31 περιστατικά τα θύματα ήταν μεταξύ 20 και 30 ετών, σε 1 περιστατικό μεταξύ των θυμάτων βρισκόνταν άτομα ήταν μεταξύ 33-45 και σε 6 περιστατικά κάποια από τα θύματα ήταν άνω των 45.

Δράστες: κυρίως άνδρες (29 περιστατικά), εκ των οποίων 4 με τη συμμετοχή ανηλίκων, 14 περιστατικά από δράστες ηλικίας 20-35 ετών και 10 περιστατικά από άνδρες 35-60 ετών. Σε 9 περιστατικά, οι δράστριες ήταν γυναίκες ηλικίας κυρίως 20-30 ετών. Τέλος, 7 επιθέσεις έγιναν από μεικτές ομάδες με υπερεκπροσώπηση των ανδρών, ηλικίας κυρίως 35-83 ετών.

Μεταξύ των επιθέσεων, καταγράφηκαν 7 που είχαν ως αποτέλεσμα σωματικές βλάβες. Καθένα από αυτά καταδεικνύει τον κίνδυνο που διατρέχουν τα άτομα ΛΟΑΤΚΙ σε δημόσιους χώρους και εντός των ΜΜΜ. Το Δίκτυο κατέγραψε το περιστατικό κατά ζευγαριού από οπαδούς ποδοσφαιρικής ομάδας εντός του συρμού του ΗΣΑΠ το οποίο έλαβε αρκετή δημοσιότητα. Φαίνεται από την περιγραφή ότι ενώ στην αρχή περισσότερα μέλη της ομάδας των φιλάθλων συμμετείχαν στη λεκτική επίθεση κατά του ομόφυλου ζευγαριού μόλις αυτό αγκαλιάστηκε, ένα μόνο άτομο στη συνέχεια εξόβρισε με χυδαίους χαρακτηρισμούς τα θύματα και τελικά γρονθοκόπησε ένα από αυτά. Ενδιαφέρον παρουσιάζει ο κατευναστικός ρόλος των υπολοίπων οι οποίοι ενώ αρχικά χλεύασαν τα θύματα στη συνέχεια προσπάθησαν να συγκρατήσουν το βασικό δράστη³.

Η περιγραφή του κάτωθι περιστατικού αναδεικνύει ένα μοτίβο επίθεσης που δεν μοιάζει να αποτελεί σπάνια συμπεριφορά των εν λόγω δραστών:

«Τα θύματα κατά την επιστροφή τους στο σπίτι μετά από νυχτερινή έξοδο, δέχτηκαν εξόβριση με βάση τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό από άγνωστους νεαρούς άνδρες, ωστόσο δεν έδωσαν σημασία με σκοπό να αποφύγουν την εμπλοκή τους σε περιστατικό μεγαλύτερης έντασης. Στην συνέχεια δύο από τους τρεις θύτες κινήθηκαν εναντίον τους και άρχισαν να τους χτυπούν με γροθιές στο οπίσθιο και πλάγιο μέρος του κεφαλιού. Όταν τα θύματα κάλεσαν σε βοήθεια οι δράστες απομακρύνθηκαν από το σημείο φτύνοντάς τα».

Όταν τα άτομα ΛΟΑΤΚΙ εμπλέκονται σε οποιαδήποτε, δίκαιη ή άδικη έριδα, φαίνεται ότι εκτίθενται σε μεγαλύτερους κινδύνους από ένα μη ΛΟΑΤΚΙ άτομο. Όπως προκύπτει από το κάτωθι περιστατικό, η διαφωνία μεταξύ δραστών και θύματος κατέληξε σε ομοφοβική εις βάρος του επίθεσης:

«Το θύμα πήγε έξω από το κατάστημά των δραστών (ισόγειο της πολυκατοικίας όπου μένει το θύμα) και τους ζήτησε να απομακρύνουν όχημα τους που εμποδίζει την ράμπα του πάρκινγκ. Οι δράστες (4) όρμησαν έξω και άρχισαν να βρίζουν το θύμα με ομοφοβικούς χαρακτηρισμούς και υπονοούμενα σεξουαλικού/ομοφοβικού περιεχομένου. Ταυτόχρονα, έσπρωχναν το θύμα το οποίο οπισθοχώρησε, βρισκόμενο σε υπερυψωμένο διάδρομο (ύψος 2,5 έως 3 μέτρα από το πεζοδρόμιο), με

³ Για το ρόλο των αυτοπτών μαρτύρων, βλ. κάτωθι στην οικεία ενότητα.

κίνδυνο να πέσει και να τραυματιστεί. Επίσης, το απειλούσαν, ενώ μια από τους δράστες λίγο αργότερα, και μπροστά από το αστυνομικό τμήμα, παρουσία αστυνομικών, τον έφτυσε».

2. Επιθέσεις λόγω ταυτότητας φύλου κι έκφρασης φύλου

Σε **10 περιστατικά**, τα θύματα στοχοποιήθηκαν λόγω ταυτότητας φύλου ή λόγω της σύνδεσής τους με άτομο τρανς και σε **1 περιστατικό** λόγω έκφρασης φύλου.

Θύματα: κυρίως γυναίκες ηλικίας (σε 8 περιστατικά) ηλικίας 28 έως 50 ετών. Σε 2 περιστατικά τα θύματα ήταν άνδρες ηλικίας 19 και 30 ετών.

Κατά το 2016, μειώθηκαν οι καταγραφές επιθέσεων που είχαν αποτέλεσμα σωματικές βλάβες. Συγκεκριμένα καταγράφηκαν 2 περιστατικά με σωματικές βλάβες, σε συνδυασμό με κλοπή (ληστεία), απειλές, εξυβρίσεις και απόπειρα προσβολής της γενετήσιας αξιοπρέπειας.

Σε ένα εξ αυτών συναντάμε ένα μοτίβο που έχουμε περιγράψει και σε προηγούμενες εκθέσεις και αποτυπώνει :

«Το θύμα δέχτηκε πρόταση άνδρα ο οποίος επέβαινε σε αυτοκίνητο να την συνοδέψει στην νυχτερινή της έξοδο. Η παθούσα δέχτηκε την προσφορά του και μπήκε στο όχημα. Στη συνέχεια, την μετέφερε σε απόμερο ερημικό σημείο κοντά στο ΚΤΕΛ Μακεδονία. Στην αρχή άσκησε σε βάρος της λεκτική βία με βάση την ταυτότητα φύλου της, ενώ στην συνέχεια άσκησε πάνω της και σωματική βία, χτυπώντας την στο πρόσωπο. Το θύμα, στην προσπάθειά της να αμυνθεί, άρχισε να φωνάζει δυνατά καλώντας βοήθεια, ενώ εκείνη την στιγμή ο δράστης έβγαλε από την τσέπη του μαχαίρι λέγοντάς της πως θα την σκοτώσει αν δεν σταματήσει. Με την απειλή μαχαίριού, της ζήτησε να του δώσει ότι χρηματικό ποσό είχε μαζί της. Αφού της απέσπασε 20 ευρώ, της πήρε το κινητό της τηλέφωνο και το πορτοφόλι της με την ταυτότητά της. Η παθούσα κατάφερε να ανοίξει την πόρτα του οχήματος ενώ άρχισε να τρέχει μέχρι που βγήκε σε κεντρικό δρόμο και ζήτησε βοήθεια από δύο περαστικούς, οι οποίοι της κάλεσαν ταξί όπου και την μετέφερε στο ΑΤ, όπου και κατήγγειλε το συμβάν».

Εκτός από τα άτομα που στοχοποιούνται λόγω ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου, το Δίκτυο κατέγραψε δύο περιστατικά στα οποία στοχοποιήθηκαν άνδρες λόγω της σύνδεσής τους με τρανς γυναίκα. Στο πρώτο, το θύμα δέχτηκε επίθεση όταν προσπάθησε να υπερασπιστεί τη φίλη του σε περιστατικό εξύβρισης. Στο δεύτερο περιστατικό, το θύμα δέχτηκε εξύβριση λόγω της σχέσης του με τρανς γυναίκα.

Όπως έχει ήδη υποστηρίξει το Δίκτυο, η νομική αναγνώριση της ταυτότητας φύλου θα επιλύσει πολλά από τα πρακτικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα διεμφυλικά άτομα στην καθημερινή τους ζωή και θα διευκολύνει την πρόσβασή τους στη δικαιοσύνη. Είναι ενδεικτικές οι καταγραφές περιστατικών με αφορμή απλές καθημερινές συναλλαγές στην τράπεζα όπου λόγω της απουσίας της νομικής αναγνώρισης της ταυτότητα φύλου, το άτομο είναι εκτεθειμένο σε λεκτικές επιθέσεις ή σε περιστατικά ακατάλληλης εξυπηρέτησης με σημαντικό ψυχολογικό αντίκτυπο.

Δ. Καταγραφές αντισημιτικών επιθέσεων

Κατά το 2016, το Δίκτυο κατέγραψε **5 περιστατικά αντισημιτικού χαρακτήρα**. Συγκεκριμένα καταγράφηκαν 2 περιστατικά βεβήλωσης της συναγωγής των Ιωαννίνων και 2 περιστατικά βεβήλωσης μνημείου του Ολοκαυτώματος. Καταγράφηκε, τέλος, γκράφιτι συνθήματος με αντισημιτικό περιεχόμενο.

Στα περιστατικά αυτά οι δράστες σχεδιάζουν ναζιστικά σύμβολα ή λέξεις και συνθήματα που παραπέμπουν στο Ολοκαύτωμα και επομένως, ενέχουν απειλές για την εβραϊκή κοινότητα στο σύνολό της.

Ε. Επιθέσεις με την εμπλοκή ένστολων και δημόσιων λειτουργών

Το Δίκτυο αναλύει σε ξεχωριστή ενότητα τα περιστατικά με την εμπλοκή ένστολων και δημόσιων λειτουργών λόγω της ιδιαίτερης απαξίας που έχουν.

1. Αστυνομική βία

Το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας καταγράφει τα περιστατικά στα οποία η αστυνομική βία συνδέεται με τη ρατσιστική βία, όπου δηλαδή υπάρχουν συγκεκριμένα ποιοτικά χαρακτηριστικά (εξύβριση, απειλές, περιστάσεις κ.ά.) που καταδεικνύουν ρατσιστικά κίνητρα κατά τη διάρκεια βίαιων περιστατικών από ένστολους. Κατά το 2016, 6 περιστατικά με δράστες ένστολους καταγράφηκαν από το Δίκτυο. Σε 4 περιστατικά στοχοποιήθηκαν ασυνόδευτοι ανήλικοι και σε 2 περιστατικά τα θύματα ήταν αιτούντες άσυλο.

Από τις περιγραφές των ασυνόδευτων ανηλίκων, προκύπτει ένα μοτίβο στερεοτυπικής βίας κατά ανηλίκων ηλικίας 15-17 ετών σε χώρους κράτησης στους οποίους διαμένουν μέχρι τη μεταφορά τους σε δομή φιλοξενίας. Η αδυναμία διαχείρισης παρόμοιων ζητημάτων συμπυκνώνεται στα λόγια των δραστών. Σε μία περίπτωση, ο αστυνομικός αφού χτύπησε τον ανήλικο, του φώναξε χαρακτηριστικά: «Για ποιο λόγο ήρθες στην Ελλάδα αφού θες να πας Γερμανία; να πας κατευθείαν εκεί!».

Εκτός από τις πρακτικές κακομεταχείρισης ασυνόδευτων ανηλίκων κατά την κράτησή τους, σταθερό είναι το μοτίβο ταπεινωτικής μεταχείρισης κατά τον έλεγχο νομιμοποιητικών εγγράφων προσφύγων και μεταναστών-ριών. Θύμα περιγράφει ότι αστυνομικός στην πλατεία Βικτωρίας έλεγξε τα έγγραφά του, του τα επέστρεψε και τον κλώτσησε. Το θύμα δήλωσε ότι ποτέ δεν κατάλαβε για ποιο λόγο συνέβη το συγκεκριμένο περιστατικό και φοβάται να προχωρήσει σε καταγγελία.

Αμηχανία προκαλεί η περιγραφή του ακόλουθου περιστατικού κατά γυναικών από τη Νιγηρία:

Το θύμα αναφέρει ότι ένα μαύρο όχημα τις προσέγγισε με μεγάλη ταχύτητα, τρομάζοντάς τις. Ο ένας από τους 3 άνδρες που επέβαιναν στο όχημα βγήκε έξω από αυτό και άρχισε να την κυνηγάει, ενώ οι άλλοι δύο συνέχισαν με το αυτοκίνητο να κυνηγούν τις άλλες 2 γυναίκες, οι οποίες επίσης άρχισαν να τρέχουν από το φόβο τους. Ο αστυνομικός που κυνήγησε το θύμα, την πρόλαβε και μόλις την ακινητοποίησε, έπιασε το κεφάλι της από την πίσω πλευρά από τα μαλλιά και άρχισε να τη γρονθοκοπεί στο πρόσωπο με μεγάλη ένταση, ενώ την απειλούσε και την εξύβριζε με

ρατσιστικούς χαρακτηρισμούς. Την γρονθοκόπησε στα δόντια, στο πρόσωπο και στα πλευρά, ενώ εκείνη φώναζε «άφησέ με τί σου έχω κάνει» και «έχω χαρτιά». Της είπε ότι είναι αστυνομικός και θα κάνει ό,τι θέλει και ότι καλά να πάθει αφού είναι «π...α». Την έβριζε και της έλεγε «(...) να πας από εκεί που ήρθες». Στη συνέχεια με μίσος την πέταξε στο δρόμο και άρχισε να την κλωτσά με μεγάλη ένταση όπου έβρισκε. Εν τω μεταξύ οι άλλοι δύο αστυνομικοί είχαν ακινητοποιήσει τις άλλες δύο γυναίκες, τους είχαν κάνει έλεγχο ταυτότητας και ενώ ήρθαν έλεγαν στον αστυνομικό που κακοποιούσε το θύμα «άστη (...), θα τη σκοτώσεις». Στη συνέχεια, το θύμα συνελήφθη και κατέληξε σ' ένα κελί του ΑΤ, συνοδεία των 2 αστυνομικών, ενώ ο θύτης είχε εξαφανισθεί. Το θύμα αναπνέει με δυσκολία, έχει μώλωπες στα πλευρά και το πρόσωπο.

Τέλος το Δίκτυο επισημαίνει ως θετικό γεγονός ότι κατά το 2016 δεν καταγράφηκαν περιστατικά με δράστες ένστολους κατά ατόμων ΛΟΑΤΚΙ.

2. Επιθέσεις από δημόσιους υπαλλήλους

Παρά την αδιαμφισβήτητη προσφορά ιατρικών υπηρεσιών από μεγάλο ποσοστό του ιατρικού προσωπικού της χώρας, το Δίκτυο γίνεται δέκτης αρκετών καταγγελιών για την προβληματική αντιμετώπιση των στοχοποιούμενων ομάδων από μερίδα του ιατρικού προσωπικού, είτε λόγω στερεοτύπων είτε λόγω της έλλειψης υποστηρικτικών υπηρεσιών.

Το Δίκτυο κατέγραψε περιστατικό χαρακτηριστικό τέτοιας αντιμετώπισης σε μεγάλο γενικό νοσοκομείο της Αθήνας:

Η ψυχολόγος (...) συνόδευε δύο ανήλικους (15 ετών) φιλοξενούμενους στο Γενικό Νοσοκομείο Αθηνών (...) με σκοπό να επιτραπεί η συμμετοχή τους σε αθλητικές δραστηριότητες. Από την αρχή της επίσκεψής τους, ήταν εμφανής η αρνητική διάθεση του Καρδιολόγου, που επρόκειτο να τους εξετάσει. Στην συνέχεια, δυσθυμώντας έκανε λόγο για περισσότερες από τις προβλεπόμενες εξετάσεις, και μετά από λίγη ώρα αναμονή, φώναξε σε άλλο γραφείο την ψυχολόγο με τα δυο παιδιά. Εκεί βρισκόταν ένας άλλος άνδρας με λευκή ποδιά (πιθανόν γιατρός ή κάποιος τεχνικός), ο οποίος και φώναξε: «Τι το κάναμε εδώ; Παιδικό σταθμό «το περισσότερι;». Στη συνέχεια ο Καρδιολόγος πήρε το πρώτο παιδί για εξέταση. Ο άλλος τον ρώτησε «τι θέλουν τα παιδιά» και ο καρδιολόγος απάντησε με ειρωνεία : «να γραφτούν στην εθνική Ελλάδα!». Μετέπειτα, ο άλλος ρώτησε το δεύτερο παιδί: «εσύ ρε σκυλί από πού είσαι;» Το παιδί κατάλαβε και απάντησε από το Πακιστάν. Αφού τελείωσε η εξέταση του πρώτου παιδιού ο καρδιολόγος πήρε το δεύτερο παιδί και δείχνοντας το κινητό του παιδιού στον άλλο άνδρα είπε: «εσύ έχεις τέτοιο; Εγώ πάντως δεν έχω!». Ακόμη, κατά τη διάρκεια της εξέτασης ο καρδιολόγος έλεγε ότι «αν ήταν στην Γερμανία θα πλήρωναν αυτήν την εξέταση 70 ευρώ κι εδώ υπάρχει ένας μ...ς (...το όνομα του καρδιολόγου...) που του τα κάνει τζάμπα». Στο μεσοδιάστημα ο δεύτερος άνδρας, ρώτησε την συνοδό : «τι είναι» και αφού του απάντησε, πως είναι Ψυχολόγος, σχολίασε την εμφάνισή της».

ΣΤ. Ο ρόλος των μαρτύρων

Σε αρκετά από τα περιστατικά που καταγράφηκαν προκύπτει από την περιγραφή η παρουσία μαρτύρων. Σε κάποιες περιπτώσεις, οι μάρτυρες είναι συνάδελφοι του δράστη, λ.χ. άλλοι ένστολοι, οι οποίοι είτε μένουν αμέτοχοι είτε προσπαθούν να

συγκρατήσουν το δράστη, αλλά μόνο αφού έχει πραγματοποιήσει την επίθεση. Εκτός όμως από την περίπτωση ένστολων, για την οποία κάποιος δύναται να σταθεί στα δομικά προβλήματα του συστήματος, προβληματισμό δημιουργεί η αρνητική αλληλεγγύη που καταγράφεται σε άλλους χώρους. Είναι ενδεικτικό ότι δύο αιτούντες άσυλο από την Συρία δέχτηκαν επίθεση στο ΚΤΕΛ κατά τη διάρκεια ελέγχου εισιτηρίων. Υπάλληλος του ΚΤΕΛ έλεγξε μόνο τα δικά τους εισιτήρια και ζήτησε μάλιστα και τα έγγραφά τους. Ο ανήλικος δεν είχε έγγραφα μαζί του. Ο υπάλληλος του ΚΤΕΛ φώναξε άλλους δύο και αφού του φώναζαν «θα βγεις με το ζόρι ρε», «police go now», «έλα έξω ρε», τον οδήγησαν με τη βία εκτός λεωφορείου, όπου τον χτύπησαν με τη συμμετοχή και τέταρτου ατόμου. Επίθεση δέχτηκε και ο ενήλικος που τον συνόδευε και κατέβηκε να τον βοηθήσει. Κανένας εκ των αυτοπτών μαρτύρων στο λεωφορείο και στο χώρο του ΚΤΕΛ δεν αντέδρασε. Εν τέλει, ο συνοδός του ανηλικού τους είπε ότι θα φύγουν από το ΚΤΕΛ και τότε τους άφησαν. Το περιστατικό δεν καταγγέλθηκε λόγω φόβου. Το περιστατικό αυτό αναδεικνύει το ρόλο των σιωπηλών αυτοπτών μαρτύρων. Οι έκνομες πράξεις των υπαλλήλων του ΚΤΕΛ έλαβαν χώρα ενώπιον αρκετών πολιτών οι οποίοι δια της σιωπής τους συναίνεσαν σε αυτές και σε κάθε περίπτωση τις επέτρεψαν.

Στο περιστατικό κατά ομόφυλου ζεύγους στον ΗΣΑΠ που αναφέρθηκε στην οικεία ενότητα, οι μάρτυρες έδειξαν την αντίθεσή τους. Μια κοπέλα είπε προς το δράστη «άφησε τα παιδιά ήσυχα» και όταν ο δράστης απάντησε «σκάσε εσύ (...) λεσβία», μια ηλικιωμένη κυρία δίπλα στη κοπέλα αναφώνησε «έλεος πια!». Οι νεαροί που πριν κοροΐδευαν τα δύο θύματα κράτησαν το βασικό δράστη και προσπαθούσαν να τον ηρεμήσουν, ενώ άλλοι φίλαθλοι που βρίσκονταν στο ίδιο βαγόνι έδειξαν το ενδιαφέρον τους στα θύματα.

Το Δίκτυο στέκεται στο ρόλο των μαρτύρων προκειμένου να αναδειχθεί ο αντίκτυπος της βίας στο σύνολο της κοινωνίας. Όπως έχει ήδη τονίσει το Δίκτυο, η ειρηνική παρέμβαση των αυτοπτών μαρτύρων δύναται να δράσει αποτρεπτικά για τους δράστες και προστατευτικά για το θύμα. Τα περιστατικά στα οποία οι μάρτυρες δείχνουν ανοχή κατά τη διάρκεια επιθέσεων και δεν αντιδρούν προκειμένου να βοηθήσουν τα θύματα ή έστω να δείξουν την αντίθεσή τους σε αυτό που συμβαίνει, αποτυπώνουν μια σχεδόν αναπόφευκτη εξοικείωση με τη βία. Επιπλέον, γίνεται αντιληπτό ότι οι δράστες ενδυναμώνονται σημαντικά διά της σιωπής των μαρτύρων. Στο περιστατικό των ΚΤΕΛ που αναλύθηκε ανωτέρω, κάποιιοι υπάλληλοι ενδεχομένως του ΚΤΕΛ θεώρησαν ότι έχουν την αρμοδιότητα να ελέγξουν τα έγγραφα ενός ανήλικου και ότι η έλλειψη των εγγράφων «νομιμοποιούσε» την άσκηση από μέρους τους βίας. Με άλλα λόγια, η στρέβλωση της έννοιας της νομιμότητας και των εκ του νόμου αρμοδιοτήτων του υπαλλήλου του ΚΤΕΛ επικυρώθηκε από την σιωπή των μαρτύρων.

III. Καταγγελίες και αντίδραση των αρχών

Το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας παρακολουθεί με προσοχή την εφαρμογή της νομοθεσίας για την καταπολέμηση των ρατσιστικών εγκλημάτων και την πρακτική όλων των εμπλεκόμενων μερών. Στόχος τους Δικτύου είναι η κατανόηση και η επισήμανση των νομοθετικών και πρακτικών εμποδίων ως προς την πρόσβαση των θυμάτων στις αρχές. Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται ορισμένα στοιχεία του Δικτύου ως προς τις καταγγελίες (Α), καθώς και επισημάνσεις ως προς

την αντιμετώπιση του ρατσιστικού εγκλήματος από τις αστυνομικές και δικαστικές αρχές, συμπεριλαμβανομένων των δράσεων του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (B).

A. Ανάλυση στοιχείων του Δικτύου

Από τα 95 περιστατικά, 21 είχαν καταγγελθεί στην αστυνομία κατά την καταγραφή τους από το Δίκτυο. 11 περιστατικά εξ αυτών σχετίζονται με επιθέσεις κατά προσφύγων και μεταναστών-ριών ή με το προσφυγικό ζήτημα εν γένει. Στα έξι περιστατικά που καταγγέλθηκαν στις αρχές, έχουν στοχοποιηθεί άτομα ΛΟΑΤΚΙ. Τα υπόλοιπα 4 περιστατικά είναι εκείνα στα οποία βεβηλώθηκαν εβραϊκά μνημεία και χώροι λατρείας. Σε 8 περιστατικά το θύμα δήλωσε κατά την καταγραφή ότι δεν είχε καταγγείλει ακόμα το περιστατικό αλλά ότι ήθελε να προβεί σε καταγγελία. Σε 50 περιστατικά, το θύμα δήλωσε ότι δεν ήθελε να προβεί σε περαιτέρω ενέργειες λόγω φόβου, ή γιατί δεν είχε εμπιστοσύνη στις αρχές, ή γιατί προτιμούσε να «αφήσει το περιστατικό πίσω του», ή γιατί δεν ήθελε να μάθουν οι γονείς του το σεξουαλικό προσανατολισμό του, ή γιατί δεν θεωρούσε το περιστατικό αρκετά σοβαρό και σημαντικό ώστε να εμπλακεί σε μια ποινική διαδικασία.

Για πρώτη φορά, τα ποσοτικά στοιχεία δείχνουν ότι καταγγέλθηκαν περισσότερες επιθέσεις κατά προσφύγων και μεταναστών-ριών παρόλο που στο σύνολό τους είναι λιγότερες από τις επιθέσεις κατά ΛΟΑΤΚΙ. Τα προηγούμενα έτη, η αύξηση των καταγγελιών αποδιδόταν κυρίως στην αύξηση των καταγγελιών από ΛΟΑΤΚΙ άτομα με ελληνική ιθαγένεια. Επομένως, παρατηρούμε ότι μειώθηκαν οι καταγγελίες από ΛΟΑΤΚΙ άτομα, ενώ αυξήθηκαν οι καταγγελίες από πρόσφυγες και μετανάστες-ριες. Εξετάζοντας προσεκτικά αυτά τα περιστατικά που καταγγέλθηκαν, το Δίκτυο παρατηρεί ότι πρόκειται για επιθέσεις που είχαν ως αποτέλεσμα σωματικές βλάβες και εμπρησμό.

Ωστόσο υπενθυμίζεται ότι βασικό εμπόδιο για τα ΛΟΑΤΚΙ άτομα αποτελούν προηγούμενες δυσάρεστες εμπειρίες από τις επαφές τους με την αστυνομία, αλλά και η στάση της αστυνομίας προς τα θύματα. Στην ακόλουθη ενότητα, εξετάζεται αυτή η διάσταση.

B. Αντιμετώπιση της ρατσιστικής βίας από την Πολιτεία

Το Δίκτυο επιδιώκει πάντοτε την καλύτερη δυνατή συνεργασία με τις αστυνομικές και εισαγγελικές αρχές. Συχνά το Δίκτυο καταφεύγει στο Τμήμα Αντιμετώπισης Ρατσιστικής Βίας της Αθήνας προκειμένου να διασφαλίσει τη διεκδίκηση των θυμάτων ή να επιταχύνει την κατανόηση κάποιου ζητήματος. Όπως έχει τονιστεί στο παρελθόν, η συνεργασία μεταξύ της κοινωνίας των πολιτών με την αστυνομία έχει θεωρηθεί επιτυχής για το σύστημα καταπολέμησης του ρατσιστικού εγκλήματος, καθώς εκτός από την υποστήριξη του θύματος, επιτυγχάνεται η κάλυψη ορισμένων πρακτικών κενών της αστυνομίας, όπως η ψυχολογική στήριξη των θυμάτων.

Κατά τη διάρκεια του 2016, η παρέμβαση του Δικτύου σε συνεργασία με τις αρμόδιες αρχές υπήρξε καθοριστική σε ορισμένες περιπτώσεις. Παρά την ικανοποίηση για την ανταπόκριση των αρχών στις επισημάνσεις του, το Δίκτυο προβληματίζεται λόγω των κενών που αναδεικνύουν τα περιστατικά αυτά, σε συνδυασμό με περιγραφές θυμάτων σε άλλες περιπτώσεις για τις οποίες το Δίκτυο δεν έλαβε γνώση εγκαίρως.

1. Ο ρόλος της αστυνομίας

Στην παρούσα ενότητα αποτιμάται η αντιμετώπιση της ρατσιστικής βίας από την αστυνομία σε θεσμικό επίπεδο και στη συνέχεια, στην πράξη.

α) Η θεσμική διάσταση

Μια σειρά από θετικά βήματα έχουν γίνει σε θεσμικό επίπεδο. Η συνεργασία του Δικτύου με την ΕΛ.ΑΣ. είναι σημαντική και γενικά αποτελεσματική σε επίπεδο θεσμών, όπως στο πλαίσιο του Εθνικού Συμβουλίου κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας, που λειτουργεί στο πλαίσιο της Γενικής Γραμματείας Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, η ανταπόκριση των αρμόδιων και εξειδικευμένων μελών της ΕΛ.ΑΣ. στην αντιμετώπιση της ρατσιστικής βίας είναι άμεση και με γνώμονα την εξυπηρέτηση του θύματος.

Η ΕΛ.ΑΣ. υποστηρίζει τις διαθέσιμες πλατφόρμες για την καταγγελία περιστατικών και παρέχει στο Δίκτυο και σε κάθε ενδιαφερόμενο φορέα βελτιωμένα στατιστικά στοιχεία. Σύμφωνα με τα στοιχεία που κοινοποιήθηκαν στο Δίκτυο από την Ελληνική Αστυνομία:

α) Κατά το χρονικό διάστημα από 01.01.2016 μέχρι 31.12.2016 καταγράφηκαν από τις αρμόδιες Υπηρεσίες της Ελληνικής Αστυνομίας, σε όλη τη Χώρα, συνολικά ογδόντα τέσσερα (84) περιστατικά με πιθανολογούμενο ρατσιστικό κίνητρο. Σε εξήντα οκτώ (68) από αυτά σχηματίστηκαν δικογραφίες από τις αρμόδιες αστυνομικές Υπηρεσίες, ενώ στα υπόλοιπα δεκαέξι (16) διενεργήθηκαν προκαταρκτικές εξετάσεις σε εκτέλεση αντίστοιχων εισαγγελικών παραγγελιών.

- Ειδικότερα καταγράφηκαν:

- Πενήντα ένα (51) περιστατικά με εμπλεκόμενους πολίτες.
- Επτά (7) περιστατικά με εμπλεκόμενες οργανωμένες ομάδες.
- Είκοσι έξι (26) περιστατικά με εμπλεκόμενους άγνωστους δράστες.

β) Από την διερεύνηση των περιστατικών προέκυψε ότι:

- Η καταγωγή-χρώμα-φυλή αποτέλεσε κίνητρο σε σαράντα οκτώ (48) περιστατικά.
- Η θρησκεία σε είκοσι τέσσερα (24).

- Ο σεξουαλικός προσανατολισμός σε δεκατέσσερα (14).
- Η ταυτότητα φύλου σε ένα (1).
- Η αναπηρία σε πέντε (5).

γ) Το έτος 2016 ο τηλεφωνικός αριθμός «11414» δέχτηκε 603 κλήσεις γενικού αστυνομικού ενδιαφέροντος εκ των οποίων 21 κλήσεις αφορούσαν περιστατικά με πιθανολογούμενο ρατσιστικό κίνητρο, οι οποίες διερευνήθηκαν και σχηματίστηκαν δέκα (10) δικογραφίες. Επίσης, στη φόρμα καταγγελιών της ιστοσελίδας www.astynomia.gr για το έτος 2016, καταχωρήθηκαν συνολικά 11 καταγγελίες εκ των οποίων οι 2 αφορούσαν περιστατικά με πιθανολογούμενο ρατσιστικό κίνητρο για τις οποίες είχαν ήδη αυτεπάγγελα σχηματισθεί ποινικές δικογραφίες.

Μια από τις σταθερές επισημάνσεις του Δικτύου και άλλων διεθνών και εθνικών οργάνων προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι η ανάγκη εκπαίδευσης και διαρκούς επιμόρφωσης των στελεχών της ΕΛ.ΑΣ. ως προς τη διαχείριση του ρατσιστικού εγκλήματος. Το Δίκτυο αναγνωρίζει ότι η Πολιτεία σήμερα είναι πιο δεκτική σε προγράμματα κατάρτισης και επιτρέπει τη συμμετοχή των αστυνομικών, τουλάχιστον καθ' όσον δεν προκύπτει επιπρόσθετη δαπάνη. Αποτέλεσμα αυτής της στάσης είναι ότι τέτοια προγράμματα υλοποιούνται με τη συμμετοχή κυρίως αστυνομικών στην Αττική και κυρίως από ΜΚΟ ή άλλους φορείς. Όσο κι αν η επαφή μεταξύ των αστυνομικών και εξειδικευμένων επαγγελματιών από το χώρο προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων λειτουργεί αμφίδρομα θετικά, το Δίκτυο επισημαίνει ότι οι προσπάθειες αυτές θα πρέπει να ενταχθούν σε ένα ευρύτερο πρόγραμμα εκπαίδευσης για να μην παραμένουν αποσπασματικές.

Από την άλλη πλευρά, πρέπει να σημειωθεί ότι παρά τις προσπάθειες του Δικτύου να διευκολύνει την οργάνωση ειδικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων για αστυνομικούς από διεθνείς οργανισμούς εξειδικευμένους στο ρατσιστικό έγκλημα, αυτό δεν έχει καταστεί ακόμα δυνατό.

β) Η πρακτική διάσταση

Παρά τα θετικά βήματα που ήδη αναλύθηκαν, το Δίκτυο θεωρεί ότι δεν έχει ακόμα εδραιωθεί μια συγκεκριμένη διαδικασία υποδοχής, εντοπισμού, διαχείρισης και διερεύνησης ρατσιστικών και ομοφοβικών/τρανσοφοβικών εγκλημάτων. Είναι αλήθεια ότι ο εντοπισμός και η κατανόηση του ρατσιστικού κινήτρου προϋποθέτει ουσιαστικά σε ορισμένες περιπτώσεις την απουσία στερεοτύπων από την πλευρά της αστυνομίας. Για το λόγο αυτό, το Δίκτυο αποδίδει ιδιαίτερη σημασία σε αντικειμενικά στοιχεία και κριτήρια βάσει των οποίων, ο αστυνομικός της πρώτης γραμμής ή ο αστυνομικός που θα κληθεί να συμπληρώσει την αναφορά του περιστατικού ή να λάβει την κατάθεση του θύματος και του δράστη, θα είναι υποχρεωμένος να διερευνήσει το ρατσιστικό κίνητρο.

Σύμφωνα με την εγκύκλιο διαταγή της ΕΛ.ΑΣ. του 2014⁴, ο αστυνομικός οφείλει να ελέγχει την ύπαρξη ρατσιστικού κινήτρου, είτε αυτοτελούς είτε επιμέρους, ιδίως όταν:

- α. το ομολογούν οι φερόμενοι ως δράστες ενός εγκλήματος,
- β. το επικαλούνται οι παθόντες και οι μάρτυρες ενός εγκλήματος,
- γ. υφίστανται ενδείξεις με βάση στοιχεία αποδεκτά από τον ΚΠΔ,
- δ. οι φερόμενοι ως δράστες και τα θύματα του εγκλήματος αυτοπροσδιορίζονται ή ανήκουν σε διαφορετικές φυλετικές, θρησκευτικές ή

⁴ Εγκύκλιος διαταγή υπ' αριθμ. 7100/25/14-δ από 8/11/2014.

κοινωνικές ομάδες. Επομένως, προκαλεί ιδιαίτερη απορία στο Δίκτυο η ενημέρωση για περιπτώσεις, στις οποίες καμία αιτιολογία δεν παρέχεται για το χαρακτηρισμό εγκλήματος ως μη ρατσιστικού, ιδίως δεδομένης της μεγάλης αξίας της συλλογής του αποδεικτικού υλικού σε κατάλληλο χρόνο πριν τον σχηματισμό της δικογραφίας.

Επιπλέον, το Δίκτυο εκφράζει την ανησυχία του για την πλημμελή συμμόρφωση με τη νομοθεσία προστασίας θύματων και ουσιωδών μαρτύρων εγκλημάτων με ρατσιστικά χαρακτηριστικά. Στο Δίκτυο έχουν αναφερθεί – και άλλες έχουν έρθει στη δημοσιότητα – περιπτώσεις αλλοδαπών χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα, οι οποίοι αν και θύματα ρατσιστικών εγκλημάτων, τίθενται υπό κράτηση έως την έκδοση της σχετικής πράξης του Εισαγγελέα. Ωστόσο υπενθυμίζεται ότι για το χρονικό διάστημα που μεσολαβεί μεταξύ της έγκλησης ή της προκαταρκτικής εξέτασης και της διάταξης του Εισαγγελέα για τον χαρακτηρισμό ατόμου ως θύματος ή ουσιωδώς μάρτυρα, ισχύει η ακόλουθη διάταξη:

«Απαγορεύεται η επιστροφή αλλοδαπού που είναι θύμα ή ουσιώδης μάρτυρας εγκλήματος με ρατσιστικά χαρακτηριστικά ή ρητορικής του μίσους (ν. 927/1979) και προσέρχεται προς υποβολή καταγγελίας ή αναφορά του περιστατικού στις αρμόδιες αστυνομικές αρχές (άρθρο 41 του Ν. 3907/2011)».

Επομένως, η κράτηση είναι αμφίβολης νομιμότητας, ως μη συνδεόμενη με το επικείμενο της επιστροφής/απέλασης του θύματος.

Επιπλέον, όπως προκύπτει από τις καταγραφές του Δικτύου, η ανταπόκριση των αστυνομικών δεν είναι πάντα αυτή που θα ενθάρρυνε το θύμα να καταγγείλει. Για παράδειγμα, θύμα κατά δήλωσή του δέχτηκε επίθεση ενώπιον των αστυνομικών αρχών και απευθύνθηκε στους αστυνομικούς αμέσως υποβάλλοντας προφορικά την έγκλησή του και ζητώντας τους να λάβουν μέτρα για το δράστη, για να λάβει την απάντηση «τώρα δεν γίνονται αυτά». Είχε προηγηθεί έτερο επεισόδιο με άλλο δημοσιογράφο ο οποίος κνηγήθηκε και εξυβρίστηκε από τους συγκεντρωμένους.

Σε άλλο, ομοφοβικό αυτή τη φορά περιστατικό, το θύμα περιγράφει ότι ενώ το περιστατικό βρισκόταν σε εξέλιξη, τηλεφώνησε δύο φορές στην αστυνομία. Την πρώτη φορά είπε στους αστυνομικούς τι συνέβη και τους ζήτησε να έρθουν γρήγορα. Αυτοί του έκλεισαν το τηλέφωνο ειρωνευόμενοι: «Ναι, πετώντας (θα έρθουμε)». Μετά από 10-15 λεπτά, το θύμα επικοινωνήσε εκ νέου με την αστυνομία, αναφέροντας τους μάλιστα ότι πρόκειται για ομοφοβικό περιστατικό. Ο αστυνομικός που απάντησε στο δεύτερο τηλεφώνημα είπε απαξιωτικά: «Με έχεις πρήξει στα τηλέφωνα, δεν θα ασχοληθούμε μαζί σου». Παρόλα αυτά, μετά από λίγη ώρα ήρθε μια ομάδα ΔΙ.ΑΣ. Αφού διαπίστωσαν τι συνέβη, απλώς αποχώρησαν χωρίς να κάνουν τίποτα. Μάλιστα, παρέμειναν διαρκώς στις μηχανές τους. Τέλος, το θύμα δεν γνωρίζει ποτέ ακριβώς και πως έφυγαν οι δράστες από το σημείο.

Στο περιστατικό της Σούδας Χίου, όπου τραυματίστηκε θύμα από τις πέτρες που εκτοξεύτηκαν στον αυτοσχέδιο χώρο διαμονής προσφύγων και μεταναστών, προκύπτει από την περιγραφή ότι ενώ το θύμα έδειξε τον τραυματισμό στο κεφάλι στους παρόντες αστυνομικούς, του ζήτησαν να γυρίσει πίσω στην σκηνή. Στο δρόμο έχασε τις αισθήσεις του.

Σε άλλο ομοφοβικό περιστατικό, το θύμα δέχτηκε λεκτική επίθεση ενώπιον των αστυνομικών, οι οποίοι, σύμφωνα με δήλωσή του, δεν έκαναν τίποτα για να σταματήσουν τους δράστες. Το θύμα δήλωσε την επιθυμία του να υποβάλει έγκληση και ζήτησε να μεταβεί στο αστυνομικό τμήμα. Ενώ το θύμα έδινε κατάθεση στο

αστυνομικό τμήμα, ο δικηγόρος των δραστών εισήλθε αρκετές φορές στο γραφείο του αξιωματικού υπηρεσίας, προσπάθησε να διακόψει την κατάθεση του θύματος και απείλησε τον ίδιο και τον σύντροφό του όταν προσήλθε στο τμήμα. Το θύμα αισθάνθηκε τις απειλές ως μέσο προκειμένου να αποσύρει την έγκλησή του. Τελικά υπέβαλε τη μήνυσή του και προχώρησε σε καταγγελία στη Διεύθυνση Εσωτερικών Υποθέσεων.

Ο αποσπασματικός χαρακτήρας αυτών των περιστατικών ενισχύει την άποψη ότι σε διάφορες περιπτώσεις και υπό διαφορετικές συνθήκες, οι αστυνομικές αρχές δεν εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις τους. Το Δίκτυο αντιλαμβάνεται ότι η ΕΛ.ΑΣ. και ενδεχομένως τα αστυνομικά τμήματα κάποιων περιοχών ακολουθούν πολιτικές κατευνασμού στην προσπάθειά τους να αποφύγουν μη σοβαρές εγκλήσεις και υποθέσεις. Ενδεχομένως, στις ευαίσθητες περιοχές όπου πίεση ασκείται τόσο στον τοπικό πληθυσμό όσο και στους εγκλωβισμένους πρόσφυγες και μετανάστες-ριες, η αστυνομία να αποφεύγει ενέργειες που θα κλιμάκωναν την ένταση. Ωστόσο το Δίκτυο τονίζει με έμφαση ότι όταν αξιόποινες πράξεις λαμβάνουν χώρα ενώπιον των αστυνομικών αρχών, ο κατευνασμός δεν είναι πάντα η ενδεδειγμένη λύση, καθώς δύναται να ευνοήσει την ατιμωρησία. Οι αστυνομικοί και όλοι οι ανακριτικοί υπάλληλοι οφείλουν να ανακοινώσουν χωρίς χρονοτριβή στον αρμόδιο εισαγγελέα οτιδήποτε πληροφορούνται με κάθε τρόπο για αξιόποινη πράξη που διώκεται αυτεπαγγέλτως (άρθρο 37 παρ. 1 Κώδικα Ποινικής Δικονομίας).

2. Αντιμετώπιση του ρατσιστικού εγκλήματος από τις εισαγγελικές και δικαστικές αρχές

Το Δίκτυο εκφράζει την ικανοποίησή του για τον ορισμό Ειδικών Εισαγγελέων για το ρατσιστικό έγκλημα, εκτός από την Αθήνα και τον Πειραιά, στη Θεσσαλονίκη, στην Πάτρα και στο Ηράκλειο. Έχει αποδειχτεί μια καλή πρακτική και για το λόγο αυτό το Δίκτυο είχε προτείνει στην Πολιτεία την επέκτασή της στις μεγάλες αυτές πόλεις βάσει των καταγραφών του⁵.

Ωστόσο το Δίκτυο επαναλαμβάνει ότι θα ήταν αποτελεσματικότερο εάν ο Ειδικός Εισαγγελέας είναι επιφορτισμένος μόνο με τα ρατσιστικά εγκλήματα ή έστω και με το συναφές έγκλημα της εμπορίας ανθρώπων, ώστε να έχει τον απαιτούμενο χρόνο να εντρυφήσει σε αυτά τα ιδιαίτερης φύσης εγκλήματα. Επιπλέον, ο ορισμός Ειδικού Εισαγγελέα εξυπηρετεί κυρίως τον σκοπό της σωστής καθοδήγησης της ανάκρισης και της διασφάλισης ότι τα αποδεικτικά στοιχεία που είναι απαραίτητα για την απόδειξη του ρατσιστικού κινήτρου θα συλλεχθούν και διαφυλαχθούν καταλλήλως. Άλλωστε η διασφάλιση της έγκαιρης «χρέωσης» στον Ειδικό Εισαγγελέα μιας υπόθεσης με πιθανολογούμενο ρατσιστικό κίνητρο συντέμνει τα χρονικά διαστήματα κατά τα οποία το θύμα κινδυνεύει από δευτερογενή θυματοποίηση, είτε λόγω ακατάλληλης αντιμετώπισής του, η οποία σε ορισμένες περιπτώσεις συνεπάγεται ακόμα και την κράτησή του.

Επιπλέον, το Δίκτυο επαναλαμβάνει ότι η διαρκής επιμόρφωση για σχετικά νέου τύπου εγκλήματα, όπως το έγκλημα με ρατσιστικά χαρακτηριστικά, είναι απολύτως απαραίτητη και για τις δικαστικές και εισαγγελικές αρχές της χώρας. Είναι σε γνώση του Δικτύου η προσπάθεια διαμόρφωσης ενός τέτοιου προγράμματος με τη συνεργασία της Σχολής Δικαστών. Το θετικό αυτό βήμα δεν αρκεί. Παρά την ολοένα μεγαλύτερη εξουκείωση των Εισαγγελέων και των Δικαστών με το ρατσιστικό έγκλημα,

⁵ Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, Ετήσια Έκθεση, 2015, σελ. 27.

όσο αυξάνονται οι υποθέσεις που φτάνουν στη δικαιοσύνη, πρέπει να γίνουν περισσότερες προσπάθειες για να διασφαλιστεί η πλήρης και κατάλληλη ενημέρωση των ήδη εν ενεργεία δικαστικών λειτουργών σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 81Α ΠΚ.

3. Δικαστικές αποφάσεις

Κατά τη διάρκεια του 2016, δημοσιεύτηκαν οι ακόλουθες δικαστικές αποφάσεις:

α) Στις 24.3.2016 δημοσιεύτηκε η απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) στην υπόθεση *Sakir κ. Ελλάδας*. Το ΕΔΔΑ, βασιζόμενο, μεταξύ άλλων, στα ευρήματα του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, καταδίκασε την Ελλάδα για τη μη διερεύνηση του ρατσιστικού κινήτρου στην υπόθεση *Sakir*. Το Δικαστήριο έκρινε ότι παραβιάστηκε το διαδικαστικό σκέλος του άρθρου 3, καθώς η αστυνομία και οι εισαγγελικές αρχές, παρά την αύξηση των ρατσιστικών επιθέσεων από εξτρεμιστικές ομάδες στην περιοχή, δεν διερεύνησαν την πιθανή σχέση της επίθεσης κατά του *Sakir* με το μοτίβο των περιστατικών που καταγγέλλονται σε εκθέσεις της Human Rights Watch, της Διεθνούς Αμνηστίας, του Συνηγόρου του Πολίτη και του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, αλλά τη διαχειρίστηκαν ως μεμονωμένο περιστατικό. Σημειώνεται, επιπλέον, ότι το Δικαστήριο κατέληξε σε παραβίαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ λόγω των συνθηκών κράτησης στο ΑΤ Αγ. Παντελεήμονα, όπου ο προσφεύγων, αν και θύμα της επίθεσης, κρατήθηκε μετά την έξοδό του από το νοσοκομείο.

Τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης θυμίζουν τις περιστάσεις των επιθέσεων που έχει καταγράψει το Δίκτυο: το θύμα, χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα, δέχτηκε σοβαρή επίθεση από εξτρεμιστική ομάδα και στη συνέχεια βρέθηκε κρατούμενος σε ΑΤ και υπό απέλαση, ενώ οι αρχές έθεσαν την υπόθεση στο αρχείο χωρίς να διερευνήσουν το ρατσιστικό κίνητρο. Ο αυτόπτης μάρτυρας, επίσης αλλοδαπός χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα, αρχικά αναγνώρισε τους δράστες, αλλά στη συνέχεια βρέθηκε και αυτός κατηγορούμενος και υπό απέλαση.

Το Δικαστήριο διαπίστωσε μια σειρά ελλείψεων κατά τη διερεύνηση της επίθεσης. Συγκεκριμένα, παρόλο που οι αρχές είχαν τον χρόνο δεδομένου ότι το θύμα κρατήθηκε στο ΑΤ δεν ζητήθηκε από το θύμα να καταθέσει ή/και να «αναγνωρίσει» τα άτομα που είχαν υποδειχτεί ως κύριοι δράστες από τον αυτόπτη μάρτυρα ή και άλλα άτομα τα οποία συμμετείχαν σε παρόμοιες επιθέσεις εκείνη την χρονική περίοδο. Επιπλέον, οι αστυνομικές και εισαγγελικές αρχές δεν προσπάθησαν να διαπιστώσουν λεπτομερώς τη φύση και την αιτία των τραυμάτων που προκλήθηκαν στο θύμα με τη βοήθεια ιατροδικαστή, τα συμπεράσματα του οποίου θα μπορούσαν να διαφωτίσουν τις τεχνικές πτυχές της επίθεσης και να συμβάλουν στον εντοπισμό των δραστών. Το Δικαστήριο, επιπλέον, στάθηκε στην ευαλωτότητα του αυτόπτη μάρτυρα λόγω του καθεστώτος διαμονής του και εξέφρασε αμφιβολίες ως προς τη διεξαγωγή της ανάκρισής του. Τέλος, το Δικαστήριο τόνισε ότι η υπόθεση εντάσσεται σε ένα γενικό πλαίσιο το οποίο έχουν περιγράψει σε εκθέσεις τους διεθνείς ΜΚΟ, η Human Rights Watch και η Διεθνής Αμνηστία, καθώς και εθνικοί φορείς, ο Συνήγορος του Πολίτη και το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας. Οι εκθέσεις των φορέων αυτών αναφέρονται σε σοβαρές παραλείψεις εκ μέρους της αστυνομίας, ακόμα και στις περιπτώσεις που η αστυνομία ήταν παρούσα σε επιθέσεις, αλλά και ως προς τη διερεύνηση των περιστατικών.

Το ΕΔΔΑ αναφέρει ότι όλες οι ως άνω εκθέσεις συγκλίνουν σε δύο βασικά σημεία: την σαφή αύξηση των περιστατικών ρατσιστικής βίας στο κέντρο της Αθήνας από το 2009. Αναφέρουν επίσης ένα μοτίβο επιθέσεων κατά αλλοδαπών από εξτρεμιστικές ομάδες, οι οποίες συχνά συνδέονται με το κόμμα της Χρυσής Αυγής. Επιπλέον, το ΕΔΔΑ σημείωσε ότι η πλειονότητα των περιστατικών έλαβε χώρα σε συγκεκριμένες συνοικίες, ιδίως στην περιοχή του Αγ. Παντελεήμονα και στην πλατεία Αττικής. Σε συνέχεια των παρατηρήσεων αυτών, το Δικαστήριο τόνισε ότι παρά τις ενδείξεις ρατσιστικής επίθεσης που είχε η επίθεση που δέχτηκε το θύμα, η αστυνομία παρέλειψε εντελώς να θέσει την υπόθεση εντός του πλαισίου αυτού και τη διαχειρίστηκε ως μεμονωμένη περίπτωση. Το Δικαστήριο επεσήμανε ότι ούτε η αστυνομία ούτε οι εισαγγελικές αρχές έλαβαν τις απαραίτητες πρωτοβουλίες προκειμένου να διερευνήσουν την πιθανή σχέση μεταξύ των περιστατικών που καταγγέλλονται στις εκθέσεις διεθνών και εθνικών φορέων και της επίθεσης κατά του Sakir. Λαμβάνοντας υπόψη ότι ο προσφεύγων δεν ζήτησε αποζημίωση αλλά ότι αιτήθηκε την επανεξέταση της υπόθεσής του σε συνέχεια της διαπίστωσης των παραβιάσεων, καλείται η Ελλάδα να επιλέξει τον τρόπο εκτέλεσης της απόφασης.

Η απόφαση αυτή καταδεικνύει τη βασιμότητα των θέσεων του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής σχετικά με την προστασία των θυμάτων και των ουσιαστών μαρτύρων. Επισημαίνεται ωστόσο ότι είναι αναγκαίο να λάβει η Πολιτεία εξειδικευμένα μέτρα προκειμένου, αφενός τα θύματα να έχουν ουσιαστική πρόσβαση στη Δικαιοσύνη, αφετέρου η προστασία των μαρτύρων να είναι στην πράξη ουσιαστική. Όσο οι καταγγελίες διερευνώνται αποτελεσματικά και όσο τα θύματα της ρατσιστικής βίας, αλλοδαποί, ΛΟΑΤΚΙ, μέλη μειονοτήτων, ΑμεΑ, τυγχάνουν της κατάλληλης μεταχείρισης από τις αστυνομικές και εισαγγελικές αρχές, τόσο θα ενισχύεται η εμπιστοσύνη σε αυτές.

β) Καθαρογράφηκε και δημοσιεύθηκε η Απόφαση 3054/2015 του Γ' Μονομελούς Εφετείου Κακουργημάτων Αθηνών σχετικά με τη ρατσιστική επίθεση που έλαβε χώρα, μετά την παρέλαση της εθνικής εορτής της 28ης Οκτωβρίου 2011, εις βάρος δύο γυναικών ελληνικής καταγωγής από τη Β. Ήπειρο από ομάδα 10 ατόμων, για την οποία οι δράστες εκτίουν ήδη πολυετείς ποινές κάθειρξης. Η υπόθεση είναι η δεύτερη, μετά την υπόθεση Σαχζάντ Λουκμάν, από τις συσχετισμένες στη δικογραφία της Χρυσής Αυγής, για την οποία οι δράστες καταδικάστηκαν με την επιβαρυντική περίπτωση του ρατσιστικού κινήτρου, είτε του άρθρου 79 παρ.3 ΠΚ είτε 81 Α ΠΚ. Όπως προκύπτει ρητά από την αιτιολογία της απόφασης, παρά τη μη αναφορά της Εισαγγελέως της έδρας, κατά το στάδιο επιμέτρησης της ποινής στη διαδικασία στο Ακροατήριο, σε εφαρμογή των σχετικών επιβαρυντικών διατάξεων για το ρατσιστικό έγκλημα, «οι κατηγορούμενοι και λοιποί συναυτουργοί τους επέδειξαν σε βάρος των δύο μεσηλικών γυναικών, τις οποίες δε γνώριζαν καν, ιδιαίτερη σκληρότητα, βιαιότητα και αναληγσία, παντελή έλλειψη συναισθημάτων, ηθικού ή ψυχικού φραγμού, υποκινούμενοι αποκλειστικά και μόνο από ρατσιστικό κίνητρο, στοχοποιώντας τις λόγω της καταγωγής τους ως ανεπιθύμητες αλλοδαπές, συνεπεία δε τούτου τα έννομα αγαθά τους όπως η αξιοπρέπεια, η περιορισμένη περιουσία τους ακόμα δε και η σωματική τους ακεραιότητα δεν είχαν γι' αυτούς οποιαδήποτε αξία, επιδεικνύοντας ισχύ και υπεροχή έναντι πάντων, αφού προέβησαν στην παραπάνω εγκληματική δραστηριότητά τους, κατά τη διάρκεια της ημέρας, εν μέση οδώ, σε πυκνοκατοικημένη περιοχή των Αθηνών. Πρέπει συνεπώς να κηρυχθούν ένοχοι των ανωτέρω εγκλημάτων κατά τα στο διατακτικό οριζόμενα, με την επιβαρυντική περίπτωση του άρθρου 81 Α ΠΚ». Η ως άνω αιτιολογία της απόφασης, περιγράφει με τον πλέον χαρακτηριστικό τρόπο αυτό που στη διεθνή θεωρία και πρακτική είναι

γνωστό με τον όρο «έγκλημα μίσους». Παρά το γεγονός ότι οι ανωτέρω πράξεις, δεν είχαν εισαχθεί στο ποινικό ακροατήριο ως εγκλήματα ρατσιστικά, η εφαρμογή της επιβαρυντικής περίπτωσης του 81Α ΠΚ αποτυπώνει πλήρως όσα αποδείχθηκαν κατά την ακροαματική διαδικασία.

γ) Στις 28.11.2016, ολοκληρώθηκε η εκδίκαση της έφεσης της υπόθεσης με θύμα τον Ουαλίντ Ταλέμπ ενώπιον του Πενταμελούς Εφετείου Κακουργημάτων Πειραιά. Το δικαστήριο επικύρωσε ως επί το πλείστον τις ποινές που είχε επιβάλει το πρωτοβάθμιο δικαστήριο στους κατηγορούμενους, οι οποίοι δεν επέδειξαν μετάνοια για τις πράξεις τους. Η Εισαγγελέας αναγνώρισε κατά την αγόρευσή της το ρατσιστικό κίνητρο των δραστών βασιζόμενη στα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης, δηλαδή την προπαρασκευή των εγκληματικών πράξεων και τη διάπραξη τους με τον πλέον ταπεινωτικό και εξευτελιστικό τρόπο. Ωστόσο δέχτηκε ότι δεν δύναται να εφαρμοστεί το άρθρο 81 Α ΠΚ, το οποίο προβλέπει το έγκλημα με ρατσιστικά χαρακτηριστικά, καθώς δεν ήταν σε ισχύ κατά την τέλεση των εγκλημάτων. Το Δίκτυο αναμένει την καθαρογραφή της απόφασης προκειμένου να τοποθετηθεί πιο λεπτομερώς ως προς το ζήτημα της εφαρμοστέας διάταξης.

Το Δίκτυο υποστήριξε εξ αρχής και ενώπιον των δικαστηρίων ότι το κίνητρο των δραστών ήταν ρατσιστικό. Η ευαλωτότητα του θύματος, λόγω της αλλοδαπότητας και του νομικού καθεστώτος διαμονής και εργασίας στην Ελλάδα, αποτέλεσε το καθοριστικό στοιχείο ώστε οι δράστες να διαπράξουν τα εγκλήματα εις βάρος του με τόσο βάνουσο τρόπο ώστε στην ουσία να υποδηλώνεται η απόλυτη απαξίωση της αξιοπρέπειας του θύματος λόγω της εθνικής του προέλευσης και ενδεχομένως της θρησκείας του.

Το Δίκτυο έχει υποστηρίξει ότι η εξέταση του κινήτρου ενός εγκλήματος προκειμένου να αποσαφηνιστεί το ενδεχόμενο του ρατσιστικού συνιστά σε κάθε περίπτωση υποχρέωση των αστυνομικών και δικαστικών αρχών, ανεξαρτήτως από την επίδραση που δύναται να έχει η ισχύουσα νομοθεσία στην ποινή. Με άλλα λόγια, η εξέταση του κινήτρου συνιστά απολύτως απαραίτητο στοιχείο για τη διερεύνηση των συνθηκών τέλεσης των αξιόποινων πράξεων.

4. Το Εθνικό Συμβούλιο κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ΕΡΣΜ)

Κατά το 2016, το Δίκτυο συμμετείχε στις εργασίες του Εθνικού Συμβουλίου κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ΕΣΡΜ) με δύο εκπροσώπους και είχε την ευκαιρία να συμβάλει έμπρακτα στον σχεδιασμό των δράσεων του, ιδίως μέσω της τμητικής υπόδειξης του ως συντονιστή της Ομάδας Εργασίας που ασχολείται με το ρατσιστικό έγκλημα. Στο πλαίσιο της ομάδας αυτής, το Δίκτυο προώθησε την κατάρτιση ειδικού εγχειριδίου και οδηγιών για τη διαχείριση του ρατσιστικού εγκλήματος από τις αστυνομικές και εισαγγελικές αρχές, καθώς και τη δημόσια διοίκηση. Επιπλέον, το Δίκτυο συμμετείχε σε ειδική ομάδα για την προετοιμασία τηλεοπτικού σποτ σχετικά με την ένταξη των προσφυγοπαίδων στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Με βάση τη έως τώρα λειτουργία του ΕΣΡΜ στην πράξη, το Δίκτυο επισημαίνει ότι όντως λειτουργεί σε κλίμα συνεργασίας μεταξύ των μελών. Η Γενική Γραμματεία Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων παρέχει στο ΕΣΡΜ συνθήκες που ευνοούν την συνεργασία μεταξύ των αρχών και της κοινωνίας των πολιτών. Ωστόσο, το ΕΣΡΜ θα μπορούσε να ενισχυθεί περαιτέρω με την υιοθέτηση κανονισμού λειτουργίας και

τη διάθεση επαρκών ανθρώπινων πόρων. Η θεσμοθέτηση αυτού του οργάνου έχει μια βέβαιη συμβολική αξία και δύναται στην πράξη να διευκολύνει τη σύμπραξη φορέων κατά του ρατσισμού. Παρόλα αυτά, κάθε θεσμός χρειάζεται εγγυήσεις μακρόπνοης λειτουργίας.

Στο πλαίσιο της σύστασης διεθνών οργάνων προς την Ελλάδα προκειμένου να υιοθετηθεί εθνική στρατηγική κατά του ρατσισμού και τη μισαλλοδοξίας, το Δίκτυο υπενθυμίζει ότι η ουσιαστική και βαθιά επιστημονική κατανόηση του ρατσισμού σε κάθε κοινωνία με σκοπό την εξεύρεση και τον σχεδιασμό των πλέον στοχευμένων πολιτικών καταπολέμησης δεν δύναται να επιδιωχθεί χωρίς τη διάθεση των κατάλληλων πόρων.

Συστάσεις προς την Πολιτεία:

Το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας απευθύνει τις ακόλουθες προτάσεις προς την ελληνική πολιτεία για την καταπολέμηση των ρατσιστικών εγκλημάτων.

Προς το Υπουργείο Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης

A. Διαχείριση του ρατσιστικού εγκλήματος

1. Υιοθέτηση ειδικού επιχειρησιακού σχεδίου πρόληψης και αντιμετώπισης των ρατσιστικών εγκλημάτων με ειδική πρόβλεψη για τις περιφερειακές αστυνομικές διευθύνσεις και τα αστυνομικά τμήματα.
2. Ενίσχυση των Τμημάτων Αντιμετώπισης Ρατσιστικής Βίας: κατάλληλη στελέχωση, μη μετακίνηση των Διοικητών και υπηρετούντων σε αυτά τα Τμήματα με μεγάλη συχνότητα και αποχή από ταυτόχρονη μετακίνηση μεγάλου τμήματος των υπηρετούντων.
3. Διεξαγωγή εκπαιδευτικού προγράμματος, με συνδρομή από διεθνείς και ευρωπαϊκούς οργανισμούς με εξειδίκευση και εμπειρία στην εκπαίδευση των σωμάτων ασφαλείας και δικαιοσύνης, σταδιακά για το σύνολο των υπηρετούντων της ΕΛ.ΑΣ.
4. Ενημέρωση των αστυνομικών σχετικά με την υποχρέωση συνδρομής των θυμάτων, παρέμβασης για τη διάσωσή τους και μέριμνας για την παραπομπή τους στις κατάλληλες υπηρεσίες.
5. Κατάλληλη διάχυση εντός του σώματος των υποχρεώσεων που απορρέουν από την Εγκύκλιο «Η αντιμετώπιση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας και των διακρίσεων κατά την αστυνομική δράση» (8/11/2014). Ρητή επιφόρτιση των Διοικητών των αστυνομικών τμημάτων με τη διάδοση του περιεχομένου της εγκυκλίου.
6. Κατάλληλη διάχυση της απαγόρευσης επιστροφής αλλοδαπού που είναι θύμα ή ουσιαστικής μάρτυρας εγκλήματος με ρατσιστικά χαρακτηριστικά ή ρητορικής του μίσους (ν. 927/1979) και προσέρχεται προς υποβολή καταγγελίας ή αναφορά του περιστατικού στις αρμόδιες αστυνομικές αρχές (άρθρο 41 του Ν. 3907/2011).
7. Συνεργασία των αστυνομικών τμημάτων όλης της επικράτειας με κυβερνητικούς ή μη κυβερνητικούς φορείς και μεταναστευτικές κοινότητες για την παροχή ιατροκοινωνικής βοήθειας, νομικής συνδρομής και διερμηνείας ώστε να διευκολύνεται η πρόσβαση του θύματος στην αστυνομία.
8. Έκδοση ειδικής εγκυκλίου για την αξιοπρεπή μεταχείριση ΛΟΑΤΚΙ ατόμων προκειμένου οι αστυνομικοί να έχουν σαφείς οδηγίες και να αποφεύγεται η δευτερογενής θυματοποίηση.

9. Προστασία των δικαιωμάτων των υπερασπιστών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δηλαδή όσων ατόμων και φορέων προωθούν και προστατεύουν τα ανθρώπινα δικαιώματα.

B. Αντιμετώπιση της αστυνομικής βίας με ρατσιστικό κίνητρο

1. Πρόβλεψη ειδικής διαδικασίας στο πλαίσιο του πειθαρχικού ελέγχου εντός της ΕΛ.ΑΣ. για την ταχύτερη εξέταση αυθαιρεσιών με ρατσιστικό κίνητρο.

Προς το Υπουργείο Δικαιοσύνης

1. Εκπαίδευση των εν ενεργεία εισαγγελικών και δικαστικών αρχών ως προς τη διαχείριση του εγκλήματος μίσους.
2. Περιορισμός της ύλης των Ειδικών Εισαγγελέων σε συναφή μόνο εγκλήματα και διασφάλιση της εξειδικευμένης διαχείρισης της υπόθεσης από την προανάκριση μέχρι και την έκδοση της απόφασης.
3. Νομοθετική πρόβλεψη για την προστασία των υπερασπιστών ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
4. Επικύρωση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας⁶.
5. Νομική αναγνώριση της ταυτότητας φύλου δεδομένου ότι η μη αναγνώριση συμβάλλει καθοριστικά στη δημιουργία στερεοτύπων και αποτελεί εμπόδιο στην πρόσβαση των θυμάτων στη δικαιοσύνη.

Προς το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων

1. Εκπόνηση οδηγού για την σχολική κοινότητα σχετικά με την κατανόηση και τη διαχείριση περιστατικών βίας με ρατσιστικό, ομοφοβικό και τρανσφοβικό κίνητρο.
2. Ενίσχυση του ρυθμιστικού πλαισίου καταπολέμησης της ενδοσχολικής ρατσιστικής, ομοφοβικής και τρανσφοβικής βίας με την έμπρακτη συμμετοχή των εκπαιδευτικών, των μαθητών και των συλλόγων γονέων και κηδεμόνων.
3. Προώθηση διαπολιτισμικού και διαθρησκευτικού διαλόγου με σκοπό την άρση στερεοτύπων και προκαταλήψεων.

Προς το Υπουργείο Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων

1. Εκπόνηση οδηγού για τους εργαζομένους στα ΜΜΜ (συμπεριλαμβανομένων των ΚΤΕΛ) για την κατανόηση των υποχρεώσεων σεβασμού κάθε επιβάτη ανεξαρτήτως φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκείας, αναπηρίας, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου.
2. Πρόβλεψη ειδικών σχετικών ρητρών στις συμβάσεις παραχώρησης δρομολογίων.

⁶ Σύσταση που απευθύνεται επίσης στο Υπουργείο Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης.

Προς το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής

Ανάληψη πρωτοβουλιών και λήψη μέτρων που (πέραν των άλλων ευεργετικών τους επιπτώσεων) μπορούν να συμβάλουν στον περιορισμό των εντάσεων μεταξύ προσφυγικών/μεταναστευτικών πληθυσμών, στον περιορισμό των πιέσεων που δέχονται οι τοπικές κοινωνίες (ιδίως των νησιών-σημείων εισόδου), και επομένως στην πρόληψη ή ελαχιστοποίηση των κοινωνικών εντάσεων, που με τη σειρά τους δημιουργούν πρόσφορο έδαφος για ξενοφοβικές εκδηλώσεις και ρατσιστική συμπεριφορά. Τέτοια μέτρα, ενδεικτικά, είναι:

1. Σημαντική βελτίωση των συνθηκών υποδοχής και λήψη κατάλληλων μέτρων για τα ευάλωτα άτομα, καθώς και δημιουργία συνθηκών ουσιαστικής ασφάλειας σε όλους τους χώρους φιλοξενίας χωρίς τη μετατροπή τους σε κλειστά κέντρα και δομές.
2. Ταχύτερη καταγραφή και διαχείριση των αιτημάτων ασύλου όλων των εθνικοτήτων.
3. Σημαντική αύξηση του αριθμού των ατόμων που μεταφέρονται προς την ενδοχώρα σε κατάλληλες συνθήκες διαβίωσης.

Προς το Υπουργείο Επικρατείας - Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης και Επικοινωνίας

1. Επιμόρφωση και ευαισθητοποίηση διοικήσεων και δημοσιογράφων, συντακτών και παρουσιαστών ηλεκτρονικών, έντυπων και τηλεοπτικών ΜΜΕ, αναφορικά με την ειδησεογραφική κάλυψη εγκλημάτων μίσους, την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τον τερματισμό (ανα)παραγωγής αρνητικών στερεοτύπων για συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδες, μέσω της διοργάνωσης ειδικών εκπαιδευτικών εκδηλώσεων και της έκδοσης κατευθυντήριων οδηγιών.

Το Δίκτυο επισημαίνει ότι οι παραπάνω προτάσεις για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των πράξεων ρατσιστικής βίας πρέπει να συνδυαστούν με επιστημονικές μελέτες των περιστάσεων που διαμορφώνουν τις εκδηλώσεις ρατσισμού στην Ελλάδα, καθώς και με πολιτικές βελτίωσης του κλίματος ασφάλειας, τήρησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καταπολέμησης της διακίνησης ανθρώπων, της εμπορίας ναρκωτικών, της πορνείας και της εγκληματικότητας, αλλά και με μέτρα ανακούφισης του συνόλου του πληθυσμού.